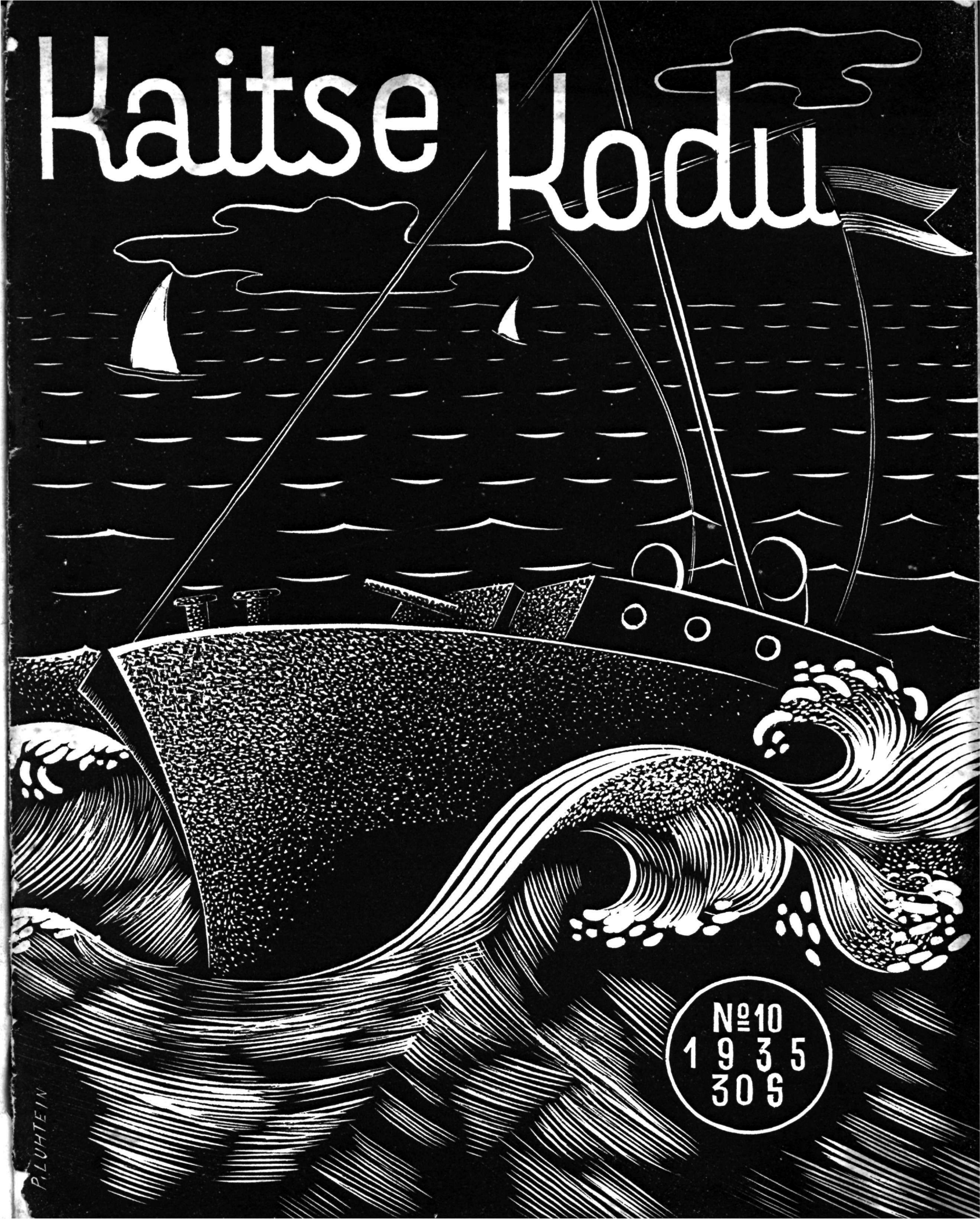


# Kaitse Kodu



№10  
1935  
306

P. LUHTEIN

### TOIMETUS:

Tallinnas Kaarli t. 8, kaitseliidu peastaabi ruumes.

Vastutav toimetaja kol. ltn. A. Balder, telefon 451-94.

Tegev toimetaja kapten A. Treufeldt, telefon ametis 451-89, kodus 465-01.

Väljaandja: Kaitseliidu peastaap.

Kaastöö arvatakse tasu alla, kui sellele tasunõudmine on peale kirjutatud. Tarvitamata ja tagasisaamiseks markimata käsikirju alal ei hoita.

Tegevtoimetaja kõnetunnid teisipäeviti ja neljapäeviti kella 10.00—12.00.

\*

### TALITUS:

Tallinnas Kaarli t. 8.

Talitus on avatud iga päev kella 9—3. Telefon 451-89.

Tellimishind aastas 6 krooni,  $\frac{1}{2}$  a. 3 kr.,  $\frac{1}{4}$  a. Kr. 1.50, kuus 50 senti.

Kuulutuste hinnad: ä üks lehekülj teksti ees 50 kr., tekstis 80 kr., teksti äärel 40 kr. Väline kaas 80 kr., sise-mised 60 kr.



**Nr. 10**

1935

### SISUKORD:

- A. T.: Eesti noorsoo rahvuslik ideoloogia.
- E. Pa.: Eesti lipule vääriline koht.
- E. Umbli: Õhukallaletung ja selle vahendid.
- E. A.: Ka Eesti lippu võivad katta liitlaste hiilgeoperatsioonide loorberid 1918. a.
- V. K.: Tallinna maleva Sadama malevkond oma lipu all.
- J. L.: Ratsakaitseliitlasele ratsariviteenistuse alalt.

# KAITSELIITLASTE TARVETE LAOS

Kaarli 8, Tallinn.

Telefonid:

Ladu 468-12

Juhataja 469-37

saadaval uue vormi kirjeldus ja sellega maksma hakanud vormiesemed ja tunnused, nagu: mütsid, mütsimärgid, trafaretid, pealikute tunnused, püksikandipael jne. jne.

**Tähelepanu!**

Alates 1. maist on kaitseliitlaste tarvete ladu avatud samadel aegadel kui ärid, s. o. 1. maist — 1. okt. kella 8.00 — 17.00 ja alates 1. okt. kella 9.00 — 18.00.

EESTI  
AR RAHVUS-  
RAAMATUKOG

kaitse

# Kaitse Kodu!



ILMUB 2 KORDA KUUS

Nr. 10

Tallinnas, reedel, 31. mail 1935

XI aastakäik

«Isamaa-tunne on kogu tsivilisatsiooni põhijõude»

*Lucien Romier*  
«Nation et Civilisation»

## EESTI NOORSOO RAHVUSLIK IDEOLOOGIA

Rahvusliku ideoloogia tarbest.

Tänase ühiskondliku protsessi kiire arengu tempo rajaneb esmajoones rahvusliku omapärasuse säilitamisel. Kui rahvad evivad sügava rahvusteadvuse, rahvustunde, rahvushuvi ja rahvusarmastuse, siis nad kergivad ajalukku a priori, olgugi et nad arvuliselt on väheütlevad. — Teisal aga näeme rahvaid, kes, ajanud laiutamistendentsilist rahvuspoliitikat väikerahvaste kulul, ometi kord on hääbunud elu võitlusväljakul. Tüübilisi näiteid viimatimainitu kohta on tsarismipäevilt panslavismi idee hukkumine, korvates eelmist Lääne-mere-äärsete väikerahvuste iseseisvusega.

Kui jälgida praegust maailma kultuurilist arengut, siis igast kultuuriloomingu harust hoovab meile vastu rahvuslikke elemente — olgu see teaduses, kirjanduses, kunstis, muusikas või muus kunstiharus. Mida enam on arenenud ühe rahvuse juures ta kultuur, seda suurem on ka selle rahvuse enesetunne. Rahvuslik kultuur võib pääseda maksvusele ka vähemarenenud rahvuste juures, kuigi aeganõudvalt. Nimelt vähemarenenud rahvad, ammutades teiste rahvuste kultuurilist „toormaterjaali“ ja sulatades seda kokku vähemaulatuselise omapärasusega, saavutavad varem või hiljem väärtusliku kultuurisünteesi. Viimase tõusu- või languseperiood sõltub suurel määral rahvuslikust kultuuripoliitikast, milliselt see omab ajale vastavaid põhijooni ja taktikat.

Omanud seega sotsioloogiliste mõistete eritelemisel rahvuse mõiste man kindlasuunalise toetuspunkti kergib paratamatult rahvusliku omakultuuri rikastamistarbest lähtudes kavakindel rahvuskultuuriliste ja poliitiliste põhijoonte vajadus — rahvusliku ideoloogia tarve.

Mineviku varjudes.

Erilaadse maailma moodustab rahvusliku mõtte kujunemine noorpõlve juures enne riiklikku iseseisvust. Huvitav on siinjuures asjaolu, et mida enam rõhub mingisugune surve teatud rahvust, seda kiiremini hääbub rõhutav rahvus või kristalliseerub karastatud generatsioon, kes spontaanse liikumise kaudu vallutab eesmärgi. — Ei saa salata, et rahvusideoloogilise keskse punkti mineviku varjudes moodustab — kirglik **püüe oma riigi järele**. Selle eesmärgi vallutamise taktika ei ole muud kui meie vabadusvõitlus. Kahtlemata ei saa kirjutada seda meie ajaloo suursündmust ainuüksi vanema generatsiooni kiituseraamatusse, vaid vanemate rahvuslike pioneeride taotlused kehastavad ka ennevabadussõjaegse eesti noorpõlve rahvusliku ideoloogiat.

Algul tollaegse noorpõlve rahvuslike suunitluste peamotiiv omab enam kaitseisukorra ilme võõra võimu vastu. Noorpõlve otsingute maailm leiab aset tolal toa nelja seina vahel — nii siis põranda all. Kui aga noorpõlve otsinguile tollaegne Eesti avalik elu reageerib julgemate ja drastilisemate võitlussarve puhumistega, siis noorpõlv reorganiseerub teissuguseil põhimõtteil. Kui näit. Jüri Vilms kirjutab rahvusluse kohta: „Mõtet on võimatu väevõimuga surmata... Langeb üks tema kandjaist, astub teine asemele“ (Päevaleht — 16. det. 1917), siis paratamatult rahvusteadlik eesti noor intelligents asub lakkamatule organiseerumisele põranda all. Ühtlasi töötab ta sealjuures välja oma rahvusliku võitluse põhijooned. Organiseerimise tulemusena ilmuvad varajaste pääsukestena „Eesti Noorsoo Rahvuslik Liit“ Tartus (asut. 1917), „Miilang“ Tartus (asut. 1916), „Noorte Ühendus“ Tallinnas

(asut. 1916), „Eesti Keskkoolide Noorsoo Liit“ Võrus (asut. 1917), „Leegid“ Tartus (asut. 1917).

Rahvusliku aate viljelejana väärrib kõigepealt tähelepanu „Eesti Noorsoo Rahvuslik Liit“. Teiste rühmituste ideoloogiline ilme kandis enam naiivset kosmopoliitilist värvingut, kuigi rahvusaatel oli nendegi juures teatav koht. Nii näit. öeldakse ühe varajasema illegaalse rühmituse mälestusis: „Tolle noorsoo ilma-vaade polnud kaugeltki väliste tegurite mõjustatud konstruktsioon, ei, see baseerus tugeval psühholoogilisel aluspõhjal... See sai otse eetiliseks maksimiks: „võitlushüüe huultel: me ohverdame endid rahva tuleviku altariil.“ (Koguteos Noorusjõud, III.) Sellaseid hingest purskavaid rahvustunde reflekse leidub palju soojemais patriootlikes värvides teiste illegaalsete koolinoorte rühmituste juures. — „Noored võtavad tuld kergesti. Aga selle koolipoiste põlve leek oli püha, oli ennast ohverdav — kus vanemate teadmata või nende keelu vastu joosti surma — kodu, röömu, õnne ja vabaduse nimel.“ (J. Pert, Tõusmed nr. 5/6 — 1927.)

Eelmainitud illegaalsed (resp. võõra võimu suhtes — autor) koolinoorte rühmitused on kasvatanud meie tänaste poliitika- ja kultuuritegelaste rahvusliku maailmavaate. Seega nende noorpõlve rühmituste ideoloogilise suuna vaatlemine peegeldab osalt ka oleva generatsiooni maailmavaatelist rahvuslikku eelkooli.

Millised olid ennesõjaaegsed rahvuslikud taotlused, see ilmneb reljeefsemalt n.-n. „Eesti Rahvusliku Noorsoo Liidu“ programmist. Sõnastus kõlab järgnevalt: „a) äratada ja kinnitada noorsoo rahvuslikku tunnet ja teadvust ning vastu panna mõjudele, mis teda omast rahvast võõrutavad; b) arendada noorsugu, et ta saaks tulevikus eesti kultuuripõllul teguvõimsaks intelligentiks; d) toetada jõudumööda rahvuslikke ettevõtteid ja poliitilis-sotsiaalseid piüüdeid, mis eesti rahvast edasi viivad.“ (H. Moora, E. N. R. L. paarist esimesest aastast, Noorusjõud IV.)

Kuigi tegevusprogrammist hoovab kogu aeg aktiivne võitlustahe tuleviku perspektiivideks, siiski rõhutamisega „vastu panna mõjudele, mis teda (resp. noorpõlve) oma rahvast võõrutavad“ kohtame siinkohal ka taanduva, rohkem hoiatava rahvusliku motiiviga. Rahvuslik võitlus võib anda soovitavaid tulemusi ainult siis, kui ta võitlusmalev ei põe kõrvalisi haigusi. Kuid Eesti iseseisvuse eelses noorpõlves oli küllaldaselt ka leiget elementi. Põhjusi võib seletada isegi tollal P. Rubeli sõnadega, kes iseloomustas 1913. a. võrsuvate noorte kurbloolust järgnevalt: „Meie võitlev ja tõusev rahvas on sunnitud olude tõttu oma eelväe salku, oma paremaid ja ärksamaid poegi just sellisesse kihvtisesse väike-kodanlisesse õhkkonda haridust saatma otsima.“ (Meie noorsoo vaimlisest murrangust, lk. 12, 13.) Paratamatult pidid eelvabadussõjaaegsed noored rahvuslikud indlejad arvestama ka noort massi, kes osalt seisis kadakluse ja pajuveneluse köidikuis. Nendegi keskel oli vaja sooritada rahvuslikku verbimistööd.

Vastavalt noorpõlve rahvuslikule programmile põrandaalune noor rahvuslik generatsioon töötab välja ka

kohase taktika. Üksikuist punktidest selgub, et taotellakse kõigepealt kätte õppida eesti keelt. Peetakse vajaliseks eesti kirjanduse, ajaloo ja kodumaa tundmaõppimist. Samuti keskendatakse tähelepanu rahva poliitilis-sotsiaalsele olukorrale. Ka isiklik agitatsioon on rahvuslikus võitlustaktikas olulisimaid punkte.

Et need tolleaegse rahvusliku noorpõlve võitlusvahendid ei jäänud paberlikuks, sellest räägib rida rahvuslikke üritusi. Näit. rahvustunde propageerimine vastavasisuliste brošüüridega, eesti keele kursused, majanduslikult kehvamate kirjanike abistamine, eesti sõdurite kodumaale koondamine, kooliõpilaste üldstreik Tallinnas ümberrahvustamise protestiks jne., jne.

Tagantjärele võib-olla näivad loeteldud aktsioonid olevat liig väikese erikaaluga ja ahtapiirilised, kuid nad kasvasid jõulise rahvusliku närviga noorpõlve, kellest hiljem on saanud meie riigirahvuse kandesambad. Sellal noorpõlve maailmavaateline kujunemisprotsess võis teha läbi väga täielise metarmoorfoosi. Kui ka omati lõpuks eluvaade, siis oli see kristalliseerunud lõplikult. Ei saadud enam teha juttu „lõkkele puhumisest“, mis pidi jätma järele „kibedat pettumuse tunnet“.

Iseseisvuse-eelse noorpõlve rahvuslikud otsingud ei rakendanud üksnes noorte liigset tarmu ratsionaalselt, vaid kasvasid rahvuslusest vaimustuva noorte pere, kes „esimese armastuse“ ajal — vabadusvõitluses — oli mees oma kohal. Tagantjärele mõistame hinnata sellast olukorda kõige paremini, kui laseme kõnelda ühel tolleaegsel noorel: „Paos, põranda all, kõva karistuse hirmul, ajada taga oma õigust ja tallet iseteadvust! See oli noorele verele nagu mingi rituaalne müstika, mis avatles ja kõditas, lõi meeled säratama.“ (R. Janno, Noorusjõud IV, lk. 81.)

### Ovariikluse rüpes.

Saabus riiklik iseseisvus. Viimasega ühtlasi vabanen noorsugu vene poliitilisest survest. Senine noorpõlve rahvuslik peamotiiv — iseseisvusaade — asendus nüüd riikliku ülesehitustööga. Kuivõrd see on õnnestunud, see on juba eri küsimus. Käesoleval hetkel huvitavad meid tegurid, mis soodustasid või pidurdasid rahvusliku mõtlemisviisi levitamist noorsoos.

Riikliku iseseisvuse saabumisega pandi alus ka legaalsele koolinoorte isetegevusele. Viimane kandis üldelureformistlikku ja olevaile eluvormidele protestivat ilmet. Eriti tuli eelõeldu nähtavale vanade ja noorte vahelises võitluses. Kuna omariikluse lainetusaastate noorpõlve pürgimused omistavad rahvusaatele vähem tähelepanu kui muile maailmavaatelistele otsinguile, siis nimetame ajastut omariikluse sünnimomendist kuni kommunistliku mässukatseni (1. dets. 1924) noorsoo rahvustunde mõõnaajaks. Põhjusi mainitule tuleb otsida kahest küljest: esiteks selleaegse noorpõlve isetegevuse juhtide (eriti koolinoorsoo) kaadrist, kelle maailmavaade küpsis revolutsioonipalangus ega nakatunud rahvuslikust värvingust; teiseks — riikliku sõltuvuse saabumisega puudus rahvusaatel kindlakujuline otstarve. Leiti, et demokraatliku vabaduse põ-



Vastu elule, vastu võitlustele . . .

himõte laseb igal kodanikul küllalt tegutseda riiklikuks ülesehituseks, ilma et vaja oleks uute rahvusülesannete konkreetsemat määratlust noorpõlve keskel.

Üksikuid vihjeid uute rahvusülesannete otsingul tehti ka tõusva Eesti noorte teadlaste poolt, kuid need ei annud reaalseid tulemusi. Kuigi rahvustunnet noorsoos püüti noortes kasvatada veel hõimluselemendiga, sest „eesti iseloomule vastab kurb-tõsine Põhjamaade kultuur“, siiski noorpõlve leigus rahvusaate vastu enne 1. detsembrilise perioodi viis ta niikaugele, et meie teadlikust noorpõlvest oli kasvatatud kosmopoliitilise värvinguga noorus, kes oma viimased trumbid mängis kuulsa „Viljandi kongressil“. Organiseeritud koolinoorte V parlamentki ei saanud noorpõlve rahvustunde kohta teha teist järeldust kui leida, et see on „üldiselt nõrk“. Sama noorpõlve kokkutulek tähistas ka teataval määral pööret noorpõlve isetegevuse otsinguis. Senisele kosmopoliitilise laulu laulvale noodile pandi peale rahvuslik helipala. Leiti, et „rahvustunne selle väärtarvituks vaatamata on suureks kultuuriedendavaks faktoriks“. Pöördi isegi tähelepanu konkreetsele tööülesandele — kodu-uurimisele, perekonnanime eestistamisele jne.

Uue hooga tärkas aga meie noorpõlves rahvus-teadvus 1924. a. järel-detsembri-õhustikus. Sellane rahvuslik aatepalang ei nakatanud mässu järelepäevil üksi vanemat põlve, kes organiseerus massiliselt vabatahtlikku riigikaitseks — kaitseliitu —, vaid ka noorpõlve isetegevuse senine suund võeti revideerimisele. Kogu noorpõlve isetegevuse ideoloogia asetati täieliselt rahvus-riiklikule alusele. Eriti peab mainima siinkohal õppivat noorpõlve.

Uue motiivina tuleb juure meie noorpõlve otsinguis aktiivsus ja sümpaatia riigikaitse vastu. Aastailt noorem generatsioon organiseeritakse noorkotkluse ümber, millist täiendab skautluse organisatsioon. Vaadeldes neid mõlemaid organisatsioone põhimõtteil on nad heaks praktiliseks eelkooliks tõelisele elukoolile. Ent lipukirjad „Isamaa auks — alati valmis!“ tähistavad juba rahvuselamusest kantud suunitluste kompleksiks.

Võitlus rahvusliku mõtte eest on kõige jumekama alati olnud kooliseinte vahele asetatud noorpõlve keskel. See on osalt seletatav noorpõlve teadlikkusega, mis ei lase kergel käel tõusta mõjule vastseid otsinguid ja veendumusi. Võitlusalal seisavad ühel pool märtsi-revolutsiooni kõrgepingelisest õhkkonnast tulnud „Tarapitast“ ja Vaba-Saksa liikumisest mõjutatud noored. Teisel aga näeme võitlusvalmis seismas 1924. a. järel-detsembri-õhustikus kristalliseerunud noori, „kes enese peaülesandeks rahvustöö seadnud“. Käremeelne element noorsoost vabandab rahvuslikku leigust: „Et rahvusliku iseteadvuse rõhutamine jäi enam tahaplaanile, oli sama loomulik, sest rahvusriigi saavutamiseks olid sellele nii-kui-nii loodud soodsad kujunemisvõimalused. Päälegi oldi veendunud, et suuremad saavutused rahvus-kultuurilisel alal eeldavad kõigi rahvaliigete võrdset osasaamist neist.“ (Uudismaa nr. 4—1927, lk. 53.)

Selle noorte omavahelise võitluse tulemuseks oli rahvusliku rinde võit, sest noorpõlve seitsmendal üleriiklikul kokkutulekul formuleeriti edaspidine tegutsemis-suund alljärgnevalt: „Eesti noorsoo kõige laiemaks ideeliseks kandjaks tema arenemisel on sügav ja tu-

gev veendumus meie rahva iseseisvusse, omariiklusse ja kõikumata tahe kasvatada ja kujundada enesest harmoonilisi rahvuslikult eneseväärtust tundvaid kodanikke.“

Jääb järele küsida, millised on noorsoo rahvuslikud otsingud eriti tänapäeval? Siinkohal iga noorte huviala on sõltuvuses rahvusluse tervikust. Kui laskume mõnessegi noorte huvi valdkonda, siis varsti näeme nende huvide süvendamises ka rahvusaate kindlamat istutamist noortesse.

Võtame näit. hõimuaate levitamise olevas noorsoos. Siin noorte hõimuringid võivad tutvustada esmajoones lähishõimlaste (Soome, Liivi) elu, ajaloo, kultuuri, kunsti ja keelega. Samuti võivad meie noored olla Soomega, kui kultuuris meist ette jõudnud vennasrahvaga, lähedases kultuurimõjutuses (üksteise kirjanduse ja ajakirjanduse lugemine, üksteise kunsti tegelik tutvustamine, ühised noorte rahvuspeod jne.). Ka võivad noored vastavate korjanduste kaudu toetada meie lähima hõimlase, väikese kokkusulanud Liivi (ja ka ingerlaste), kultuurilisi pingutusi (oma kool, oma vald, oma seltsimaja jne.), mis suurendab muidugi nende rahvuste enesetunnet. Samuti võib korraldada meie lähishõimlaste (soome, liivi, ingeri, lutsi rahva jne.) juure aegajalisi perioodilisi külaskäike, milliseil oleks nii lähema isikliku kokkupuutumise kui ka üksteise rahvakunsti (rahvalaul, rahvamuusika, rahvants) esitamise mõte. Siia juure lisanduks veel hõimutöö kaugema ülesandena ungarlaste ja Nõukogude Liidus asuvate soome-ugri rahvaste elu-oluga teoreetiline tutvumine. Ka paljud teised noorte huvialad — sport, kirjandus, kunst jne. — võimaldavad tänases noorpõlves kujundada rahvusliku maailmavaate sünteesi, kui aga noorpõlve rahvuslikku kasvatust tehakse kavakindlalt.

### Tuleviku perspektiive.

Meelega olen jätnud siinkohal vaatluse alt välja üliõpilasnoorsoo ja n.-n. rahvanoorte kaadri. Kuigi rahvusideoloogilises võitluses teadlikuma ja aktiivsema osa moodustaksid akadeemilised kodanikud, siiski ealine moment vinnab alma materi rahva tavalise noorsoo mõistest eemale. Rahvanoorsugu moodustab oma koosseisult üsna värvika kogumi. Jääb noorpõlve rahvusliku ideoloogia vaatlusel esmajoones ikka õppivate noorte huvide ja otsingute maailm. Viimasel ajal võib sellesse kategooriasse asetada ka üliõpilaskonna. Selle otsingute riik moodustab juba peatüki omaette.

Jääb järele veel hinnata kaasaegse noorpõlve arusaamist rahvuslusest. Kas ta on selle aate vastu ükskõikne, tunneb huvi kui mõni vana „kroonumees“ või evib tõesti kristallse rahvuselamuse? Ei saa salata, et noorpõlv tänapäeval mõtleb juba iseenesest rahvuslikust vaatevinklist. Faktina mainime Hugo Reimani analüüsi 1925. a. „Kasvatuses“ nr. 8, kus ta noorte ideaalide eritelemisel statistika valgusel jõuab alljärgnevale tulemusele: „Kõige suurema-arvuliseks osutusid nii ehk teisiti rahvuslased“.

Kui olla avameelne, siis näib, et tänaste noorte rahvuselamus sarnleb enam ujujaga, kes tõttab päri vett. Põhjust selleks on mitmesuguseid. Esiteks noorte

liig varajane hariduslätete seljataha jätmise. Kuid on leidunud seni ka muid tegureid, mis oma eitamisspühhoosiga on aidanud kõike muud, mitte aga ehitada rahvusaadet. Leidub isegi sellaseid noori, kes leiavad kaasajal elunautimises oma noorusideaali — 8,5% (!).

Ühe eitamisspühhoosi konkreetse näitena mainin oleva ilukirjanduse äärmise naturalismi harrastamist. Eriti kui see on võlts — liialdus. Täiesti õigus on väita J. Kärner'il: „Elu varjupoolte ülemmäära esile kergitamine, haiglaste nähtuste ning pahede piiripidamatu paljastamine on muudetud omaette „kunstiks kunsti pärast“ — see on n.-n. Jakobsoni kooli iseloomulisemaid tunnuseid. Lugeses aina sellaseid teoseid tekib mulje nagu ei oleks Eesti riigis üldse enam midagi tervet ega elujõulist, nagu oleks riik rajatud läbi ja läbi kõdunenud alusele.“ (Looming nr. 1—1933.) Noorte liigse energia juhtimine ratsionaalses suunas ei ole üksnes tänapäeva akuutsemaid probleeme kasvatusteaduses, vaid ka riigirahvuse säilitamisel hellimaid kohti.

Kuid nagu ajaloo-näitelaval sageli reaktsiooniga käib käsikäes aktsioon, nii on lugu ka oleviku noorpõlves. Ja kaasaegse noorpõlve ideoloogia uurimisel statistika valgusel jõuabki H. Reiman tulemusele: „Ja selles üldises igapäisete huvidega inimestekogus hingeldab väike rühmkond noori, kel tõesti tahtmist taotella kõrgemaid eluväärtusi.“

Kui tänases noorpõlves leidub siiski teatav protsent aktiivseid rahvusideoloogia kandjaid (kogu meie mitmepalgeline noorsoo liikumise juhtkond), siis lohutuseks võime korrata siinkohal ühe meie noorte teoreetiku sõnu maailma noorte organisatsioonide kohta: „Teatav patriootiline värving on pea igal noorsooliikumise organisatsioonil. Ühiseks võitlusesemeks näib võitlus patriotismi mõiste puhastamiseks kõigist isiklikest ja poliitilisist ollusist“. (Noorsooliikumisest ja noorsootööst, lk. 56.)

Lõppraamistikku tehes käesolevale kirjutusele esitameme kaks küsimust: 1) mida on annud noorpõlve rahvuslik ideoloogia meie riigirahvusele; 2) millises suunas peab arenema tulevase generatsiooni rahvuslikkus?

Esimesele küsimusele vastust andes nimetame eelvabadussõjaaegset noort rahvuslikku generatsiooni meie iseseisvuse üheks nurgakiviks. — Kui omariikluse lainetusaastail noorpõlve rahvustunne ei ole enam kõrgepingeline, siis ei saa siin süüdistada noori, vaid rohkem seltskonda, kes on unustanud noored. Noored lähevad alati kaasa. Kuid 1. dets. tähistab kurvet meie noorte eluvaadete arenemises ja siit peale saab rahvuslus noorte organisatsioonides domineerivaks, kuigi kõikjal see ei kujune veel elamus-aateks.

Tuleviku seisukohalt jääb soovida, et iga üksik noor rahvaliige eviks enam rahvustunnet ja kasvataks kõigist takistusist hoolimata enesest teadliku rahvuslase, kes võimete kohaselt leiab oma ülesande rahvusideoloogilises organisatsioonitöös. Iga üksiku tööd siiduda ühiste kultuurimõistetega ja kultuurisihetidega — see ongi rahvusluse eesmärk.

A. T.

# Eesti lipule vääriline koht

Eelmises „Kaitse Kodu!“ numbris A. Truvere kirjutuses „Eesti kodule Eesti lipp“ on tähistatud lippu kui rahvuslikku sümboli ja ühtekuuluvuse tunnust. Sini-must-valge lipp peab eestlasele olema rahvuslik pühadus. Kuid, kahjuks, peab tähendama, et meie lipukultus on vähe arenenud. Kui tõstetaksegi lipp rahvuslikel ehk riiklikel pühadel välja, siis jätab palju soovida lipu asetus. Seda peaks käsutama teadlikult ja arusaamisega, ainult siis kujuneks see vääriliseks rahva ja riigi suveräänsuse sümboliks.

Jätame siin toomata „Riigi Teatajas“ ilmunud ametlikud määrused lipu kohta, sest need on kõigile asjast huvitatuile sealt kättesaadavad. Nimetame ainult aastakäigud, kust võib leida neid määrusi. Lipuseadus on toodud 1922. a. R. T. nr. 84/85. Riigilipu tarvitamise määrus seisab 1926. a. R. T. nr. 14. Täiendavaid määrusi riigilipu tarvitamise kohta võib leida 1934. a. R. T. nr. 5. Sama aasta R. T. nr. 26 määrab ära ka lipu tarvitamise koha ja viisid kaubalaevadel, jahtklubidel ja teisenimelisel veesportiühinguil ning nende liitudel ja neis registreeritud ujuvabinõudel.

Neis määrustes leidub andmeid lipu suuruse, värvi, tarvitamise õiguse ja aja kohta, kuid asetamise kohta elamute juures ei ole lausutud sõnagi. Siin on kujunenudki õige omapärane pilt. Me võime sageli näha Tallinnas, et mõni majaperemees on lipu välja tõstnud mitte just väga puhtast põõninguluugist või veel väiksemast katuseaugust. Veel grotesksem paistab lipp sellesel juhul, kui maja paikneb uulitsast eemal hoovis. Nüüd pole väikese maja luugist väljatõstetud lippu üldse tänavale näha, sest selle varjab tänaväärne plank. Kas täidab niisugune lipu käsitlemine lipu üldlast ülesannet? Lipp kõneleb oma hääletut keelt ainult siis, kui see on kõigile nähtav ja lehvib võimsalt. Selleks otsigem väärne koht rahvuslipule. Muidu on lipu väljatõstmine politseilise käsu täitmine. Ja seda ei saa keegi uskuda, sest igale eestlasele peaksid meie rahvusvärvid — sinine-must-valge — olema sedavõrd pühad, et rahvuslipule antaks igas eesti kodus auväärseim koht. Selleks kohustab meid juba minevik, sest me teame, et mõnikümme aastat tagasi ei saanud isegi tähtsaimail üldrahvuslikel sündmusil tarvitada eesti lippu. (Meenutagem „Estonia“ teatrimaja nurgakivi panemist, luba nurumise jante laulupidudel jne.) Mitte vähemaid kohustusi ei pane peale ka olevik. On

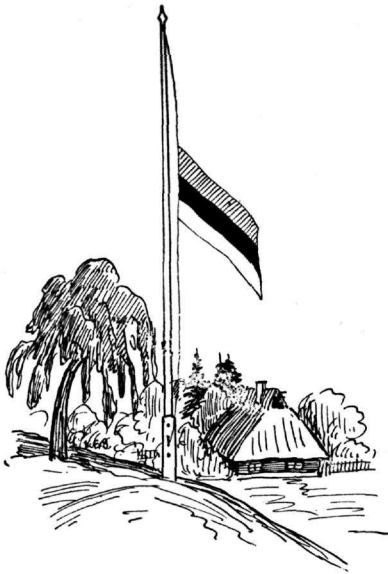


Joon. nr. 1

Nii peaksid pühadel ja pidupäevadel olema lipuehtes meie talud ja külad

aksioomne tõde, et iga rahvus, kes evib kultuurmaailmas koha, on valmis oma rahvusvärve austama ja kaitsma mitte vähem kui iseend. (Tõendused leiame lippude ideoloogias ja ajaloo, mille üle võtame sõna „Kaitse Kodu!“ võidupüha-numbris.) Seepärast iga rahvas, kes austab ja hindab ennast, peab austama ja hindama oma rahvusvärve. Lõpuks lipp, mis lehvib varda tipus, tähendab lusti ja rõõmu, ja kellelgi ei saa olla sellaseid tundeid, kui nende tunnete kajastaja ripub noruspäi kusagil kõrvalises kohas. On see poolmastis — algab leina ja kurbuse puhastav valu. Ja ainult alla kistuna tähendab ta allaandmist ja häbitavat resignatsiooni. Seepärast 23. juunil igas eesti kodus lipp auväärsele kohale, sest me pühitseme võidupüha, mis on ühtlasi rõõmu ja rahvusliku uhkuse püha.

Vihjasime eelpool paarile defektile, mida on määrgata linnades lippude tarvitamisel. Nimelt, et ei otsita küllalt vääriliseid kohti lippude väljapanemiseks. Maastõusvaid lipuvardaid ei luba linna hoovides ruumi kitsikus, seepärast peab leidma siin teisi lahendusteid. Isegi kesklinna kõrgeis majades ei ole soovitatav lippe panna välja akendest ega luukidest, sest see rikub ühtlast muljet. Võime võrrelda näiteks Tallinna ja Stokholmi linnu lipuehtes. Rootsi pealinna asuvad kõik lipud majade esiküljel ühekõrgusel. Ja seda seepärast, et lipud ei ripu mitte akendest alla, vaid ainult allakistuna tähendab ta allaandmist ja häbis-



Joon. nr. 2  
Lipp leina puhul

külgedele tehtud vastavais lipuvarraste hoidjais. Pilt saab võimsam ja ühtlasem kui meil Eestis, kus üks lipp lehvib 7—8 meetrit teisest kõrgemal, ja, mis veel halvem, sageli kümmekond meetrit uulitsast eemal, sest maja, kust lipp on pandud välja, asetseb hoovis.

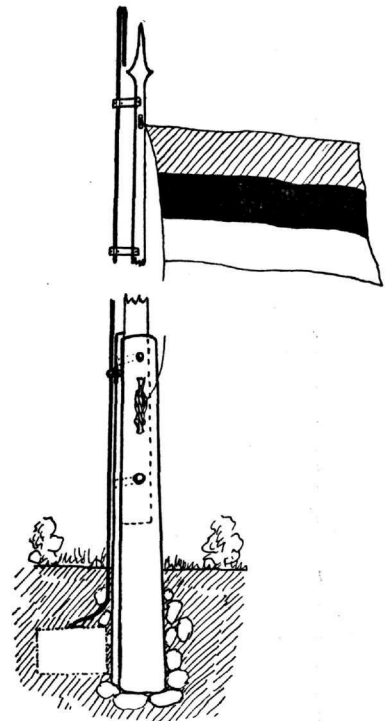
Need vead kaoksivad sel juhtumil, kui meil oleks kujunenud välja kindel kord lipu tarvitamisel. Et lipp tõsta esile, peaks see kindlasti asuma varda otsas maja esiküljel sinna tehtud vastavas lipuvardahoidjas. Kus maja asetseb uulitsast eemal hoovis, peaks lipule leidma koha tänavaäärses väravas. Värava plangu külge saab kinnitada samase lipuvardahoidja nagu tänavaäärsele majade esikülgedele. Suuri kulusid sellane ümberkorraldus ei nõua, sest varras peab igal lipu omanikul olema nii-kui-nii, jääb ainult järele kinnitada vardahoidja vastavasse kohta ja pidada silmas, et kõrgus saaks ühtlane. Sundmäärus näeb ette, et lipp asuks vähemalt 3 meetrit maast kõrgemal, kuna kõrguse ülemmäär ei anta. Kui kõik lipud lehviksid tänava ääres, siis on kindlasti alammäärast vähe, sest meie väikeste majade juures tuleks neid õige sageli ja nad hakkaksid varjama uulitsat. Alammääraks peaks jääma vähemalt 5 meetrit.

Anname käesolevad soovivaldused edasi kui üldised muljed ja tähelepanekud, kuid on enesestki mõista, et paari nädala jooksul ei tule lipu tarvitamisel mingisuguseid põhjapanevaid muudatusi. Seda enam, et puudutatud küsimus kuulub linnaomavalitsuste kompetentsi. Tahaksime siin vaid esineda kindla soovivaldusega, et võidupühal iga majaperemees annaks eesti lipule, eesti rahvusvärvidele, auväärse koha. Lipp lehvigu uhkesti ja võimsasti võidupühal mastis ja ärge vahtigu häbelikult kusagilt põõningu aknast.

Kui linnades leiame lipukultuuris puudusi, siis maal ei ole seisukord põrmugi parem. Ka siin tehakse lipu tarvitamisel suuri vigu. Olen isiklikult näinud maal lippu lehvimas puuladvas. Sellase vägiteoga

oldi saadud hakkama õige lihtsalt. Puulatva oli kinnitatud raadio antennivarras ja viimase külge — omakorda lipp. Kuidas niisuguses asetuses lipp pääseb esile, võib igaiüks kujutella. Lippu ei ole üldse näha, sest eemalt paistab, et on tahetud dekoreerida puud, ja halvasti dekoreerida. Mitte parem lipu asetuse koht pole maja katus, liiategi, kui see sinna on kinnitatud viletsa kepi otsa, nagu sageli võib märgata. Lipp ei pääse seal mõjule sel lihtsal põhjusel, et elumaju ümbritsevad puud, mis on tavaliselt kõrgemad hooneist, ja pealegi on lipu ja lipuvarda suhtelised dimensioonid majaga sedavõrd erinevad, et lipu mõju kaob peaaegu. Sellest jääb parimal juhtumil ainult äbarik mulje. Siin tuleks juhtida veel tähelepanu ühele asjaolule, mida olen silmanud suvel maal matkates. Lipp on püstitatud lauda või kuuri katusele, mis võivad olla majapidamises tähtsad ja nägusad, kuid eesti rahvusvärve neile siiski ei ole sünnis paigutada. Ei usu ka, et seda oleks tehtud meelega, sest paistis silma, et lipp asus ainult paaril juhtumil lauda katusel, ja seal, kus elamu oli vana, kuna laut oli uus ja väliselt elamust nägusam. Sellaseid ekstsesse võib vältida maal ainult siis, kui tullaakse seal üldisele arusaamisele, et lipp peab lehvima aukohal ja see aukohal on lipuvarras, mis paikneb eraldi talu õues või aias. Erandeid võiks teha üksikuile seltsimajadele ja ka mõnele moodsaile taluelamuile, kus lipuvarras on juba ehitusplaanil nähtud ette maja esikülje räästas. Siin on antud talle vastav pikkus ning ühtlasi püütud leida stiilne kooskõla kogu hoonega. Kõigil muil juhtumel lehvigu lipp eraldi selleks püstitatud vardas. Varda püstitamisel peetagu silmas, et lipp, varda tippu tõmmatuna, paistaks välja hoonete ja neid ümbritsevate puude vahelt, sest lipp on kõigepealt välistunus, mis peab süvendama ja rõhutama meie ühtekuuluvuse tunnet.

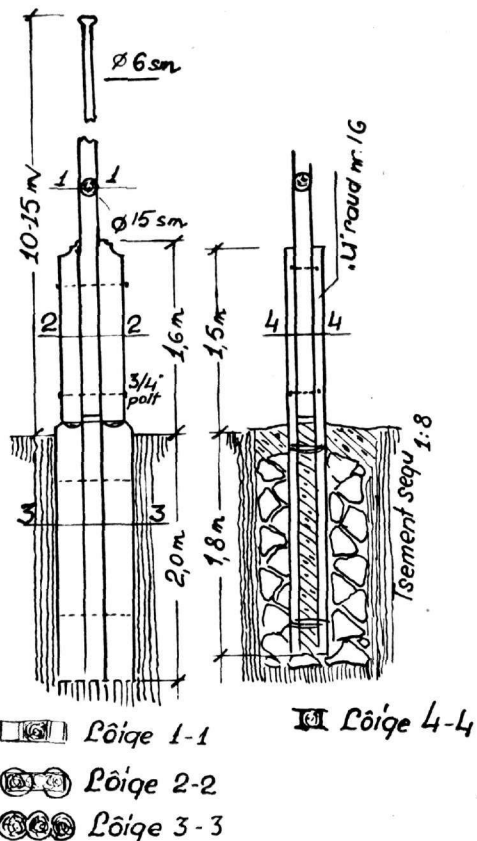
Lipuvarrast võib ka praktiliselt kasutada ära, nagu seda omal ajal soovitas ajakiri „Põllumees“. Varda külge võib asetada õige väheste kuludega piksekaitsja. Selleks võetagu paraja jämedusega raudvarb ja kinnitatu isolatsiooni abinõudega lipuvarda külge. Peetagu silmas, et piksekaitsja ületaks varda pikkuse vähemalt poole jala kõrguses ja et alumine ots oleks juhitud vette või sügavale maa sisse. Ei peeta neid näpunäiteid silmas, saab piksekaitsjast piksepüüdja.



Joon. nr. 3  
Ühendatud lipu- ja piksevarras

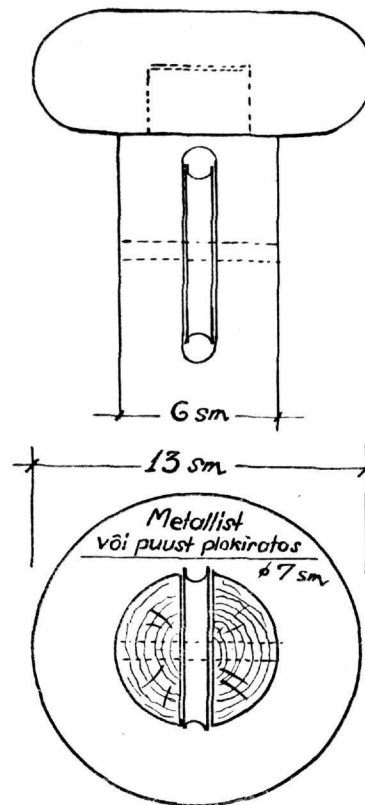


Siinkohal muidugi üldist lipuvarda kõrgust anda ei saa, sest, nagu juba eelpool mainisime, sõltub see ümbrusest. Tuleb vaid pidada silmas, et lehviv lipp paistaks välja hoonete ja puude vahelt. Tahaksime ainult paari reaga näidata, kuidas oleks kõige praktilisem püstitada varrast. Seda võib teha kahel viisil. Selleks võetagu, nagu joonisel nr. 4 näha, kaks 3,5 kuni 4 meetri pikkust palki, mille ülemised otsad on 1,5 meetri ulatuses tahutud kandiliseks, kuna sisemised pooled terves ulatuses on raiatud kandiliseks. Need palgid või toetuspuud tuleb asetada maasse kahe meetri sügavuselt, enne maa peale jäävate otste vahele panna 2 meetri kõrgune ja 15–20 sm paksune puuklots, et jätta lipuvarda alumise osa jaoks tarviline vahe. On toetuspuud asetatud maasse, eemaldada klots nende vahelt. Lipuvarda alumine ots kinnitada toetuspuude ülemiste otste vahele umbes sentimeetri jämeduse poldiga ning ajada lipuvarras püsti. On varras püsti ja asetseb täpselt toetuspuude vahel, siis kinnitatakse see ka alt toetuspuude külge samasuguse poldiga. Poldide asemel võib tarvitada ka kahe kruviga kinnikeeratavaid raudklambreid, kui on karta, et varda raskus võiks kaaluda toetuspuud poldide kohalt lõhki. Toetuspuude asemel võib ka, nagu samast joonisest selgub, tarvitada 16–20 sm ja umbes 3,5 meetri pikkusi „U“-raudu. Viimased on seepärast pare-



Joon. nr. 4

Võimalusi lipuvarda maasse kinnitamiseks



Joon. nr. 5

Lipuvarda ülemine ots plokkrattaga

mad, et nad ei karda mädanemist ja neid võib asetada tugevamini maasse. Selleks on väga hea raudkivi ja tsemendi segu. Varrast saab püstitada ja kinnitada raudade vahele eelmise viisi järgi. Varda tipus nupu all peab asetsema kas puust või metallist väike plokkratas. See võimaldab lipu kerge vaevaga tõmmata üles ja lasta alla. Enesestki mõista, et nõõri otsad peavad olema hästi kokku punutud, sest vastasel korral võib see liikudes sattuda plokist välja.

Lõpuks tahaksime veel tähelepanu juhtida jooniseile 1 ja 2. Esimeses näeme, kuidas peaksid rahvuspühadel olema lipuehtes talud ja külad, ja teises, kuidas tuleb lipp asetada masti leina puhul. Leinalipu käsitusel tuleb pidada silmas, et lipp ei satuks allapoole 1/3 kogu varda pikkusest. „Poolmast“ peaks olema õieti kolmandikmast. Õige koht lipule saadakse siis, kui lipp tõmmatakse alguses mastitippu ja sealt k o h e vastavasse kaugusse lastakse alla. Sekundiks tippu tõmbamisega saadetakse viimne tervitus kadunule. Lipu väljashoidmise aeg on kella 8 homm. kuni päikese loojanguni. Ööseks ei tohi milgil tingimusel lipp jääda välja.

Loodame, et võidupühaks ja kaitseliidupäevaks mõnedki puudused, mis on tulnud ette rahvuslipu tarvitamisel, kõrvaldatakse ja eesti värvid lehvivad võimsalt ja auväärselt igas kodus.

EPa.

# Õhukallaletung ja selle vahendid

E. UMBLIA,

Tallinna gaasikaitse juhataja

Ühe järjekordse vaidluse puhul õhurelvastuse suurendamise üle Inglise parlamendis avaldas üks parlamendi liige arvamist, et oleks olnud parem, kui inimene ei oleks üldse õppinud lendama. Nende sõnadega tahtis mainitud Inglise poliitik kahtlemata kriipsutada alla seda suurt hädaohtu ja hävitusvõimet, mida kannab eneses moodne lennuvägi tulevikusõja puhul.

Kui suur on sõjalennukite osatähtsus tulevikusõjas? Pärast maailmasõda on kõik riigid suurendanud oma sõjalennuväge enneolematu suurel määral. Sõjalennukite arv üksikuis riikides on kasvanud mitme ja kohati isegi mitmekümnekordseks. Umbkaudsete andmete järgi on praegu sõjalennukeid Prantsusmaal — 4500, N. Venel — 4000, Inglismaal — 2500, Itaalia — 2000, Saksal — 2000, Poolal — 1000, Soomel — 200, Leedul — 100, Lätil — 50. See arv suureneb alata, sest õhurelvastuse suurendamine ühes riigis kutsub esile samasuguse nähtuse teistes riikides.

Senised rahvusvahelised jõupingutused õhurelvastuse piiramiseks pole annud reaalseid tulemusi. Võib-olla suudab kaine mõistus pidurdada võidujooksu relvastuse alal, võib-olla õnnestub sõlmida tõeliselt mõjuvat kokkulepet riikide vahel rahuliku ülesehitamistöö kindlustamiseks Euroopas. Seda kõike näitab tulevik.

Viimaste aastate jooksul on tunduvalt täienenud ja arenenud ka lennukite lennutehnilised võimed. Maailmasõja ajal nõuti sõjalennukilt kandevõimet 200 kg kasulikku koormat, kiirust 90 km/t ja tegevusraadiust 200 km. Maailmasõja lõpul evis saksa raske pommilennuk kiiruse 140 km/t ja kandis 2000 kg kasulikku koormat. Moodsad rasked pommilennukid võivad võtta kaasa 1500—2000 kg pomme, arendavad kiiruse 200—300 km/t ja omavad tegevusraadiuse üle 1000 km.

Koos sõjalennuväe arvulise kasvamisega ja võimete täienemisega on arenenud ka lennuväe organisatoorne külg. Juba maailmasõjaaegsed kogemused näitasid, et lennuväe eduka kasutamise eelduseks sõjalisteks otstarveteks on selle ümberkorraldamine iseseisvaks väeliigiks õhujõudude juhatajaga eesotsas. Ühtlasi ilmnes tarvidus jaotada lennukeid nende eriülesannete järgi pommilennukite, luurelennukite, lahinglennukite ja hävitajate salkadeks. Praegu on lennuväe sõjaline tähtsus ja sõjalised võimed kasvanud nii suureks, et ta esineb igal pool täiesti iseseisva väeliigina maaväe ja mereväe kõrval. Paljud sõjateadlased omistavad lennuväele isegi kõige suurema osatähtsuse teiste väeliikide kõrval.

Missuguste eesmärkide taotlemiseks astub tegevusse lennuvägi tulevikusõjas? Kandvaiks elementideks tulevikusõjas on rahva moraalsed väärtused, majanduslik tootmisvõime ja sõjavägi. Selleks, et lõpetada kiiresti sõda, on tarvis anda otsustavaid ja purustavaid lööke kõigil mainitud positsioonidel. Lahingurindel on võimalik purustada vastase sõjaväeksusi.

Moodsa sõjapidamisviisi juures võib seegi sündida ainult väga suure materjaalse ja jõu kuluga. Ent seni, kuni töötavad korrapäraselt vastase vaimsed ja materjaalsed elusooned, ei oma mõni võidetud lahing mingit pöördelist tähendust üldise sõjakäigu kohta. Nende halvamiseks on tarvis kanda sõjaline tegevus tagalasse. Selleks astuvad tegevusse sõjalennukid.

Paljude mõõduandvate sõjateadlaste arvamise järgi esimesed operatsioonid tulevikusõjas teostatakse õhu kaudu ja need on suunatud rahulike elanike vastu, et purustada vastase moraali, sõjalist tahet ja vaimset vastupanujõudu. Küll väidetakse mõnelt poolt, et ükski riik ei julge barbaarse õhukallaletungiga rahulikele elanikele kogu kultuurmaailma avalikku arvamist provotseerida enese vastu. Ometi on see nõrk vastuväide. Liiatigi on jõuliselt ülekaalus oleval vastasel kerge luua endale soodsat avalikku arvamist. Vahest ainsaks motiiviks, mis teatava määrani takistaks tarvitamast sõjalist vägivalda naiste, laste ja vanade vastu, on kartus samaväärse tasumise ees.

Õhukallaletungi moraalne mõju rahulikele elanikele võib olla mitmekesine, olenevalt elanike ettevalmistusest, rahvuslikust kasvatusest ja ühtekuuluvustundest.

Üks inglise ohvitser väidab, et kõik rahvad elavad õhukallaletungi tagajärjel üle kolm seisukorda. Esimene on hirm, mis võib areneda paanikaks. Teine on ükskõiksus, kui selgub, et kahjud on võrdlemisi väikesed. Kolmas seisukord on tüdimus ja vaimne surutis, kui normaalset elutegevust üha rohkem takistatakse.

Üks šveitsi arst jutustab sakslaste õhukallaletungide mõjust Londonile maailmasõja ajal: „Võis panna tähele, et moraalne mõju teisel ööl oli kaugelt suurem, kui õhukallaletungid leidsid aset kahel ööl järjestikku. Kui tulid vaheajad, toibus rahvas varsti hirmust. Kui rünnakuid oleks korraldatud vahetpidamata 8—10 päeva jooksul, olnuks mõju määratu.“

Teiste allikate järgi registreeriti üheainsa õhukallaletungi puhul Londonile 28.000 närvivapustuse juhutmit, kusjuures paranemine kestis 3—10 nädalat.

Ühe sõnaga, õhukallaletungist tingitud segadused, häired, vapustused ja ebamugavused võivad rahvas kutsuda esile üldise soovi ja tahte sõjategevuse lõpetamiseks.

Moraalsed ja psüühilised vapustused avaldavad pidurdavat mõju ka materjaalsele toodangule. Näiteks korraldasid sakslased 1916. a. vaheldumisi 13 nädala jooksul õhukallaletunge Clevelandi ümbruskonnale. Selle tagajärjel vähenes seal rauatoodang 300.000 tonni, s. o.  $\frac{1}{6}$  võrra aastaproduktisioonist. Üksikutes tööstustes võidi panna tähele, et neil päevil, kui leidsid aset õhukallaletungid, õppinud töölised tegid palju rohkem vigu ja tööväärtus oli palju halvem.

Sügisel 1916. a. langes liitlaste õhukallaletungide tagajärjel terasetööstuse toodang Ruhri piirkonnas nii madalale, et järelevalvenõukogu esimees pöördus telegraafiteel Saksa kõrgema väejuhatuse poole teadaandega, et õhukallaletungide tagajärjel tekkinud segaduste ja takistuste pärast ei suuda terasetööstus sõjaväe tarvidusi täiel määral rahuldada.

Juba oma arenemise algastmel pommilennukid suutsid saavutada nii suuri tagajärgi. Tulevikus on nende mõjuvus nii ulatuselt kui ka intensiivsusest kahtlemata mitu korda suurem.

Loeteldud kahjulikele mõjudele lisanduvad veel materjaalsed kahjud tööstusettevõtete, vabrikute sisseadete, liikluskeskuste, tagavaraladude ja hoonete purustamise ning materjaalsete varade hävitamise läbi.

Õhukallaletungid tagalale avaldavad ühtlasi takistavat mõju kaitsejõudude mobilisatsioonikäigule, võistlusvalmis korraldamisele ja rindele koondamisele.

Kui piirduda vaid selle oletusega, et õhukallaletungi sihiks on tagalas asuvate sõjalise tähtsusega märkide purustamine ja sõjajõudude hävitamine, tuleb siiski arvestada seda, et selle juures saab kannatada ka rahulik elanikkond. Kuid tulevikusõja iseloomu põhijooneks on sõda kogu rahva vastu kõigi võimalike võitlus- ja vägivallavahenditega ning kogu rindetaguse maa-ala muutmine sõja tallermaaks.

Sõjalennukite ohtlikemaiks relvadeks on lennupommid. Maailmasõjast saadik on lennupommide konstruktsioon, ballistiline külj ja hävitusvõime teinud suuri edusamme ning areneb järjest edasi.

Lennupommide põhikujud on torpeedo- või tsilindrikujuline pomm. Nad on varustatud stabilisaatoritega, millised tingivad pommi pöörlemise ja selle tagajärjel stabiilsuse õhus.

Lennupommid varustatakse lendsütikutega, lööksütikutega või viitsütikutega.

Lendsütikuga pomm lõhkeb juba õhus, kusjuures pommitäide, süütesegu või sõjagaas, langeb alla tule- või sõjagaasivihmana.

Lööksütikuga pomm lõhkeb pihtamismomendil. Lööksütikutega varustatakse killunevaid lõhkepomme, mis on määratud elavate märkide hävitamiseks. 10 kg raskune pomm võib anda kuni 1000 kildu. Samuti varustatakse lööksütikuga sõjagaasipomme.

Viitsütikuga pommid lõhkevad  $\frac{1}{10}$ — $\frac{1}{20}$  sek. pärast pihtamist. Lennupommi lõppkiirus, pommi langedes 4000 m kõrguselt, on keskmiselt 250 m/sek. Järelikult võib viitsütikuga lennupomm läbistada pärast pihtamist veel 12,5—25 m pikkuse maavahemiku. Viitsütikutega varustatakse purustava toimega lõhkepomme ehk fugasspomme ja süütepomme.

Kui lõhkepomm lõhkeks pihtamismomendil, siis purustaks ta näiteks hoone katuse või pööningukorra. Toimub aga pommi lõhkemine alumistel majakordadel, võib sama pomm purustada kogu hoone. Samuti ei ole soovitatav, et süütepomm lõhkeks pihtamismomendil, näiteks majakatusel, kus võib-olla süütesegu ei leia mingit toitu tulepesa tekitamiseks. Seevastu on süütepommi lõhkemine soovitatav kõige tuleohtlikumal maja-

korral, pööningul. Vastavalt sellele on reguleeritud sütik.

Üldse tuntakse kolme liiki lennupomme, nimelt lõhkepomme, süütepomme ja sõjagaasipomme.

Lõhkepommide suurus kõigub 10—2000 kg vahel; sellest on 50—70% lõhkeainet. Kuna nüüdisaja pommilennukid üliraskeid lennupomme kuigi suurel arvul ei suuda kaasa vedada, siis võib arvata, et neid kasutatakse vaid erijuhtumel üksikute eriti tähtsate sõjaliste märkide, näiteks suurte laskemoonaladude ja sildade, hävitamiseks. Enamtarvitatavate lõhkepommide raskus tohiks kõikuda 50—100 kg vahel. Üliraskete lennupommide massilise kasutamise kahjuks kõnelevad veel need asjaolud, et, ühest küljest, näiteks 3 sajakilolist pommi teevad palju suurema hävitustöö kui üks kolmesajakiloline ja, teisest küljest, lennupommi tabavus üksikmärgi suhtes on väike, hoolimata kõigist abinõudest, mida moodne tehnika pakub tabavuse tõstmiseks. Ameeriklaste katsete järgi on lennupommide keskmine tabavus üksikmärgi suhtes 2000 m kõrguselt 4—5% ja 4000 m kõrguselt 2—2,5%. Kui arvestada ainult kaht põhitegurit, mis mõjutavad allavisatud pommi langemisteed, nimelt maa külgetõmbejõudu ja lennukiirust, siis selgub, et näiteks 220-km kiirusega liikuvalt lennukilt peab vabastama pommi 2000 m kõrguselt 1200 m ja 4000 m kõrguselt 1700 m enne viseeritud märgi kohale jõudmist. Sellest selgub muu-seas, et teatava märgi kohal seniidis olev lennuk oma pommidega sellele ei või saada kunagi hädaohtlikuks. Ohtlik on eemalt liginev lennuk. Peale mainitud kahe teguri mõjutavad pommi langemisteed veel pommi kuju, tuul ja õhutihedus. Ühe sõnaga, lennupommi täpne väljasihitamine on seotud suurte raskustega. Eeskätt tuleb viseerida märk, siis mõõta kaugus, kõrgus, lennukiirus, arvestada tuule mõju, ja alles siis võib loota pihtamisele. Kõiki neid toiminguid segavad vastase aktiivne õhukaitse ja ebasoodsad ilmastikuolud.

Elukeskusele on aga ohtlikud ka need lõhkepommid, mis ei taba küll soovitud märke, kuid pihtavad hooned selle ümbruses või lõhkevad hoonete ligidal. Kui vastase pommilennuk elukeskuse väljasihitamata pommidega ühtlaselt üle külvab, siis võib pidada hooned pihtavate pommide arvu võrdseks hoonestatud ja hoonestamata maa-ala vahekorraga elukeskuses. Linnade keskrajoonides on tavaliselt hoonete all 40—50% maa-alast. Järelikult langeb sajust allavisatud pommist keskmiselt 40—50 tükki hoonete pihta, kuna ülejäänud kukuvad hoonestamata maa-alale. Kahju võivad, paraku, sünnitada needki kildude läbi inimestele ja õhuning maa-aluste tõugete läbi hoonetele.

Lõhkepommi hävitav toime avaldub pommi löögijõu, plahvatusgaaside rõhu, õhu- ja maa-aluste tõugete ning kildude ja rusude kaudu.

Pommi löögijõud sõltub ta raskusest ja langemise lõppkiirusest. See on nii suur, et näiteks pommi läbilöögivõime on:

	muld	betoon
10 kg-ne pomm	4,0 m	0,5 m
100 „ „	7,6 „	1,0 „
1000 „ „	16 „	2,3 „

Plahvatusgaaside rõhk plahvatuskohal on praktiliselt lõpmata suur. Sajakilolise pommi plahvatus võib purustada mitmekordse maja, kuna tuhandekiloline pomm võib purustada koguni majade bloki.

Pommi lõhkemiskoha ümbrusse levivad õhu ja maa kaudu tõuked, mis kuni umbes 100 m kaugusel asetsevaile hooneile on ohtlikud.

Pommi plahvatuskohalt paisatakse õhku rusutükke ja mulda. Maailmasõja ajal plahvatas kord lõhkepomm hoone alusmüüri juures. Selle tagajärjel paisati 15.000 kg raskune betoonplakk 60 m kaugusele. Ameerikas tehtud katsete järgi paiskab sajakiloline lõhkepomm 65 m<sup>3</sup> ja tuhandekiloline pomm 750 m<sup>3</sup> mulda õhku. See võib ümbruskonnas sünnitada tõsist kahju.

Pommikillud on ohtlikud eeskätt inimestele. Kümnekiloline killunev lõhkepomm annab 600—1000 kildu, mis paarisaja meetri ulatuses inimesi võivad surmavalt tabada.

Kahjud, mis lõhkepomm elukeskuses võib sünnitada, oleksid järgmised:

1. majade purustamine ja varisemine;
2. liiklustakistused tänavate purustamise läbi;
3. veevärgi- ja gaasitorustiku purustamine. Selle tagajärjel võib tänavail tekkida uputus ja vesi võib tungida maa-alusesse varjendisse. Katkistest torudest väljavoolav valgustusgaas võib, põlema süttides, tekitada tulikahjusid;
4. elektrivoolu juhtmete purustamine; tekivad lühihendused, mis võivad kutsuda esile tulikahjusid;
5. inimkaotused plahvatuse ja pommikildude läbi vigastatute ning rusude alla jäänute näol.

Kuna lõhkepommid võivad tekitada nii suuri kahjusid ja kaitse korraldamine nende vastu on raske, siis peetakse neid võime praegusel ajal elukeskusele kõige ohtlikumaks. Suuremat elukeskust lõhkepommide läbi täielikult purustada on raske. 1 km<sup>2</sup> hoonestatud maaala purustamiseks on tarvis umbes 700.000 kg lõhkepomme. Niisuguse pommikoorma kohaletoometamiseks on tarvis 700 rasket pommilennukit.

Moodsad süütepommid on väikesed. Nad kaaluvad keskmiselt 0,2—30 kg. Süüte tehniliste omaduste järgi on olemas külv tulega ja intensiiv tulega süütepomme.

Külv tulega süütepommide tüübiliseks esindajaks on vosvorpomm. Selle kest on valmistatud plekist ja täidetud kas valge vosvoriga või valge vosvori või mõne põleva vedeliku, näiteks väävelsüsiniku, seguga. Pommikesta on asetatud ka väike lõhkeaine laeng, mis põleva vosvori paiskab laiali. Vosvorpomm on eeskätt suure demoraliseeriva mõjuga. Ta lõhkemine on väga efektne ja tuletab meele tuldpurskavat mäge väikeses mastaabis. Põlevad vosvortükid lendavad tulise vihmana laiali; on tuld ja suitsu. Inimestele tekitab põlev vosvor raskeid tulehaavu. Põlev vosvor süütab ka kergesti tuld võtvaid aineid ja materjaale. Sile puupind, kui see on veel kaetud värviga, põleva vosvori toimel tuld ei võta. Põlevat vosvorit veega kustutada on raske. Seda on otstarbekohane sumbutada liivaga ja eriti odrahaganatega.

Intensiiv tulega süütepommide esindajaks on termiitpomm. Pommikest on täidetud n.-n. termiitseguga.

Termiidi nime kannab eriline segu, mis koosneb peamiselt metallilise alumiiniumi pulbrist ja rauahapendist. Termiitpommi kest valmistatakse tavaliselt elektroonmetallist, s. o. alumiiniumi ja magneesiumi sulamist.

Termiitsegu põlemine toimub väga suure kuumusega, põlemistemperatuur on umbes 2500° C. Nii kõrge temperatuuri juures põleb ära ka elektroonmetallist pommikest. Seejuures muutub nii termiit kui ka elektroon sulaks massiks ja voolab pommi langemiskoha ligemasse ümbrusse laiali, süüdates põlema iga ettetuleva eseme, mis üldse on võimeline tuld võtma. Kümnekilolise termiitpommi süüteulatus on umbes 5 m. Termiitsegule lisatakse veel tahkeid õlisegusid ja mõnikord isegi metallilist naatriumi.

Põlevat termiitpommi veega kustutada on hädaohtlik. Seejuures võib tekkida vähemaid plahvatusi, mis põleva segu igasse külge paiskavad laiali ja niiviisi tuleohtu veel suurendavad. Põlevat pommi võib sumbutada kuiva liivaga või tuhaga. Pommipõlemine, mis vältab mõne minuti, ei olegi nii hädaohtlik kui tulikahju, mis süütepomm võib tekitada. Pommilennuk võib kaasa võtta sadasi väikesi süütepomme; lennusalik võib elukeskuse nendega sõna tõsisel mõttes üle külvata. Selle tagajärjel tekitatakse elukeskuses kümneid tulepesasid, mis tulekaitse puudumise või vähesuse tõttu võivad areneda suurteks tulikahjudeks. Ja kui juba tuli on kord võimust võtnud, siis sünnitab ta elukeskuses palju suurema hävituse kui seda suudaksid teha lõhkepommid.

Kolmandaks sõjalennukite relvaks on sõjagaas. Sõjagaasipommide raskus ulatub kuni 1500 kg-ni, kusjuures sõjagaas moodustab 50—70% pommi kogukaalust. Gaasipomm on täidetud vedela sõjagaasiga, nagu fosgeen, klop või üperiit. Tahkeid pisar- ja aevastusgaase lisatakse lõhkepommide laengule. Gaasipommide tunnuseks on nõrk plahvatus ja väga väike purustamisvõime.

Sõjagaasi levitatakse lennukeilt veel pisardamise teel eriliistest pisardusaparaatidest. Nende maht ulatub mitmesaja liitrini. Sõjagaasi pisardamine nõuab madalat lendu (200—1000 m). Piserdaja lennuk võib peale võtta rohkem sõjagaasi kui samasuguse kande võimega pommilennuk, kuna esimese puhul langeb ära pommikestade kaal.

Ühe hektaari mõjuvaks mürgitamiseks on tarvis 40 kg fosgeeni, kui fosgeenipilv on 10 m kõrge, püsib 30 minutit, kontsentratsiooniga 50 mg/m<sup>3</sup>, või 100 kg üperiiti, s. o. 10 g/m<sup>2</sup>. Sõjagaasi kasutamise võimalused sõltuvad suurel määral meteoroloogilistest tingimustest (temperatuur, tuul, päike, sademed).

Lõpuks võivad sõjalennukid oma tulirelvadega, kuulipildujatega ja väikeste automaatkahuritega, madalalt lennates, tulistada maapealseid märke, näiteks tänavail liikuvaid inimesi. Niisugune rünnak avaldab väga suurt demoraliseerivat mõju ja võib tõsiselt takistada passiivse õhukaitse töömeeskondade tegevust õhukallal tungi tagajärgede likvideerimise juures.

Kuidas viiakse läbi õhukallaletunge? Välismaised lennuekirjad sõjalennukite operatiivse taktika alal

# Pealik Tõnis Pullisaar 50-aastane



22. mail s. a. pühitses kaitseliidu peastaabi majandusosakonna looja ja praegune kraamivarustuse jaos-

konna pealik Tõnis Pullisaar oma 50. sünnipäeva, ühtlasi oma 25-aastast olemist riigiteenistuses ja 15-aastast teenistust kaitseliidus.

T. Pullisaar sündis Viljandimaal Võisiku vald-  
las taluperemehe pojana 22. mail 1885. a. Õppis  
Põltsamaal Eesti Aleksandri koolis ja Riias õpe-  
tajate kursustel. Oli õpetajaks Lalsi algkoolis,  
kust 1907. a. siirdus teenistusse Peterburi inten-  
dantuuri. 1911.—1915. a. seisis Tallinna linna  
omavalitsuse teenistuses, kust kutsuti maailma-  
sõtta. 1917. a. tuli üle Eesti rahvuslikesse väe-  
osadesse — Eesti 1-se diviisi staapi, kus teenis  
kuni okupatsiooni survel selle likvideerimiseni.  
Novembris 1918. a. astus teenistusse kaitseväe  
varustusvalitsusse, olles vabadussõja kestes var-  
val. toitlusosakonna ülema abiks. Vabadussõja  
lõpul viidi üle riigikontrolli kaitseväe osakonda,  
kus teenis vanema revidendina kuni 1925. a.

1925. a. 24. märtsil määrati T. Pullisaar  
kaitseliidu staabi majandusülemaks. On kaitse-  
liidu peastaabi majandusala esimesi organiseeri-  
jaid, majandusosakonna formeeriija ja esimene  
pealik. Omab teenete eest III kl. valgeristi ja  
IV kl. kotkaristi.

Pealik T. Pullisaar on üks vanemaid kaitseliidu  
koosseisulisi ametnikke, kes oma asjalisusega ja seltsi-  
mehelikkusega on lugupeetav ja armastatav kaasteeni-  
jate ja laialdase sõprade ning tuttavate ringi poolt.  
Oma otsekoheste ametiülesannete kõrval on juubilar 15  
aasta kestes ustavalt ja tulemusrikkalt kannud ka vaba-  
tahtlikke kaitseliidu kohuseid. Isiklikus elus on ta  
hoolitsev pereisa ja tubli taluperemees. Vabal ajal  
kirglik jahisportlane ja tuntud tegelane meie küttide  
ringis.

Soovime tublile pealikule, armsale ametivennale  
ja ustavale sõbrale tema kolmekordse juubeli puhul  
kõike head.

Parima tuleviku nimel soe ja mehine käepigistus!

nõuavad n.-n. rulluvat kallaletungimisviisi, mis kestab  
vähemalt paar öö-päeva, kusjuures üksikud rünnakud  
korduvad laineliselt väikeste vaheaegade järele nii päe-  
val kui ka öösel. Kallaletungi teostamisest võtavad osa  
kümned ja sajad sõjalennukid. Päeval pommilennukid  
lendavad koos suuremates salkades, kaitstes niiviisi  
üksteist oma tulirelvadega vaenlase hävitajate vastu.  
Rasked pommilennukid liiguvad päeval ainult oma hävi-  
tajate kaitse all. Nende kohaseim tegevusaeg on öösel,  
millal lennukite jälgimine vastase poolt ja aktiivse õhu-  
kaitse tegevus on raskendatud. Kallaletungija tegevus  
on siis hädaohutum; pommilennukid tegutsevad siis ka  
üksikult. Elukeskusele on õine kallaletung kahtlemata  
palju suurema mõjuvusega kui päevane.

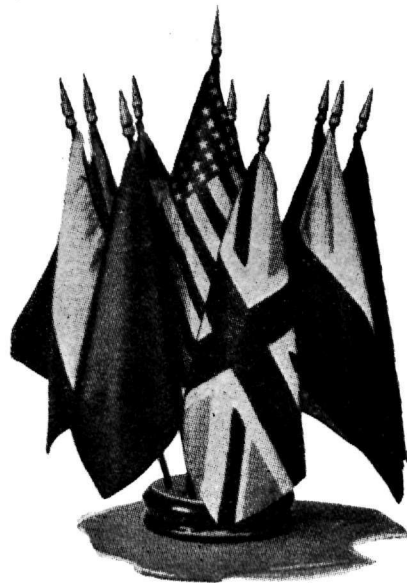
Otsustava mõju saavutamiseks tarvitavad kallaletungijad  
kõiki lennupommide liike korruga ja kasuta-  
vad täie hoolimatusega kõiki võimalikke abinõusid ja  
vägivallavahendeid kahjude sünnitamiseks ja segaduste  
tekitamiseks.

Prantsuse suurtel õhuanöövritel Lyonis kasutati  
järgmist taktikat. Esimene lennukite rühm pildus alla  
suurekaliibrilisi lõhkepomme, mis pidid hävitama ja  
purustama hooneid, tekitama materjaalseid kahjusid,  
inimkaotusi ja valmistama teed sõjagaasi pääsmiseks  
majadesse. Selle järele teine lennukite rühm pildus  
alla süütepomme, et tekitada tulikahjusid ja suurenda-  
da paanikat. Lõpuks kolmas lennukite rühm pau-  
kogu linna sõjagaasi alla, raskendades seeläbi tunduvalt  
päästetöid.

Lõpuks tekib küsimus, kas on võimalik teostada  
mõjuvat kaitset õhuohtude vastu ja kuidas seda teos-  
tada? Välisriikides korraldatud õhuanöövrite koge-  
mised räägivad, et aktiivne õhukaitse maapealsete tuli-  
relvade ja lennukite abil ei suuda täieliselt takistada  
vaenlase pommilennukeid teostamast oma hävitavaid  
ülesandeid. Kuid passiivse õhukaitse korralduste teos-  
tamise kaudu on võimalik tunduvalt vähendada õhu-  
kallaletungi ja selle hävitavaid tagajärgi.

# Ra Eesti lippu võivad katta liitlaste hiilgeoperatsioonide loorberid 1918. a.

Liitlaste hiilgeoperatsioonidest läänepool 1918. a.,  
mis töid meile iseseisvuse, võttis osa ning langes  
ka eesti sõdureid



Ärgem unustagem minevikku:  
tulevik tugineb minevikule.

Anatole France.

(„Le livre de mon ami“.)

Elame praegu meie rahvusliku lipu propageerimise tähe all. On igatahes huvitav sel puhul märkida ära asjaolu, et ka Eesti lippu võivad katta liitlaste suurte, edukate operatsioonide loorberid, kuna neist hiilgeoperatsioonidest, mis töid meile iseseisvuse, võttis osa ning langes ka eesti sõdureid. Eesti vabadust ei saa mõista, ilma et võidukad liitlased ei oleks sundinud alla vanduma saksa vägesid 1918. a.

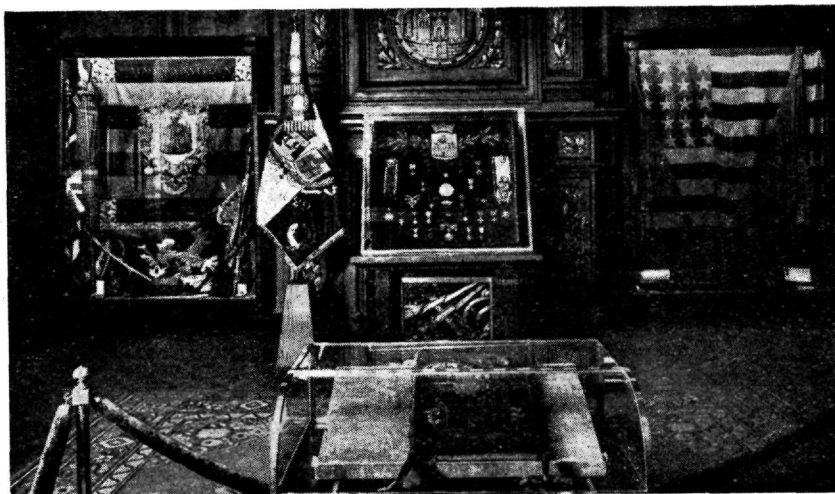
Okupeeritud 1918. a. veebruaris meie maa, läkitas saksa väejuhatus oma vägesid idast läände, ja siin piitutati nälgiva, väsinud ja kurnatud saksa vägede tulpinud vaimustus üles viimseks, liig pingutavaks ürituseks, mille eesmärgiks oli neli aastat kestnud sõja lõpetamine.

Nüüd oli viimne aeg otsustavalt purustada liitlaste rinne läänes.

Algas suur sakslaste pealetung, n-n. „Kaiserschlacht“ (keisrilahing). See oli viimne katse vägistada sajandi demokraatlikku vaimu, see oli Preisi militarismi viimne argument.

Esimene pealetung toimus 21. 03. 18. Somme'i ümbruses briti 5. armee vastu. Sel pealetungil oli alul suur edu. Liitlased kaotasid määratu palju sõjavarustust ja tuhandeid vange. Ja nüüd hakkas sadama liitlaste rinde vastu sakslaste pealetunge...

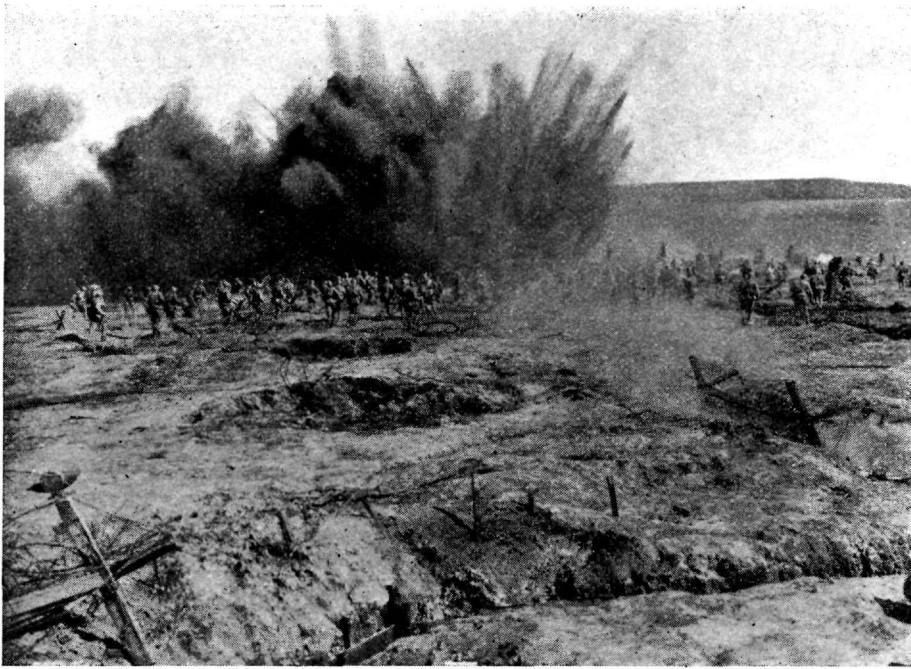
26. 04. kuni 01. 05. võitles Villers-Bretonneux' juures, ida pool Amiens'i, Somme'il, prantsuse maroko diviis. Selle väekoonduse üheks väeosaks oli 8. zuaavirügement, millele allus vene leegion (koosnes 4 pat. ehk 9 komp. ehk 1800 meest). Leegionärideks olid vabatahtlikud, peamiselt prantsuse 4. armee koosseisus Champagne'is ja Salonikis võidelnud endise vene abi-



VERDUN. — Aumärkides aal raekojas. 25 aumärgi seas on ka Eesti vabadusrist — ülalt 3. reas esimene vasakult, lindi otsad laiali (annet. 05. 08. 1919. a.)

Klaaskasti: Verduni Kuldraamat, kuhu on kantud kõigi Verduni all võidelnud Prantsuse ja liiduvägede (Ameerika ja Vene) väejuhtide, ohvitseride ja sõdurite nimed

Kappides: Verdunile annetatud lipud, aurelvad, aumärgid (Eesti lippu pole kahjuks näha)



Prantsuse maroko diviis Hindenburgi positsiooni läbimurdel Allemanti küla ja Laffaux' veski lähed., Naisteteel, 14. sept. 1918. a.

corpuse (kindr. Lohvitski) sõdurid\*), nende seas ka hulk eestlasi.

Pole läinud korda ilmestada kõiki ses leegionis võidelnud eestlasi. On vaid teada järgmiste eestlaste nimed: nooremleitnant Jürgenson\*\*), leegionärid: Johannes Kempner, Kloogalt; Julius Lukk ja Eduard Spiegel, Rakverest; Rihard Bormann, Tallinnast; Viljak, Pärnust, ja Emil Erik. Ebalematult aga oli eestlasi leegionis rohkem.

Eesti soost sõdurid olid heas kuulsuses mitte üksnes vene sõjaväes, vaid ka prantslaste juures, kes nimetasid neid sangarlikeks võitlejaks ning kartuseta ja laitusetu sõdureiks (combattants héroïques, soldats sans peur et sans reproche).

26.04 sai vene leegion käsu vallutada sakslastelt nende tugevasti kindlustatud positsioon, nn. „le Monument“, mis asus Amiens'i lõigus, lõuna pool Villers-Bretonneux't. Rünnakule asunud leegionäre aga võtsid sakslased Hangardi metsa põhjaküljelt vastu ägeda ja tabava kuulipildujatulega, mis läbi leegion kannatas raskeid kaotusi. 30.04./01.05. öösi vene leegion kordas pealetungi, misjuures tekkis eriti äge võitlus Hangardi metsas. Ses öises lahingus langes eesti leegionär Viljak, pärit Pärnust. Seekord jäi vene leegion võitjaks ja sakslaste edasitung ses rindelõigus (Amiens'ile) oli tõkestatud\*\*\*).

\*) See abikorpuse saadeti laiali prantslasilt 1917. a. detsembris, relvaderahu sõlmimise järele Vene- ja Saksamaa vahel.

\*\*) Prantsuse sõjaväe peastaabi ajaloo-osakonnalt koostatud kirjutuses „La légion russe 1918“ on kirjutatud „Guerguenson“.

\*\*\*) Nende Hangardi metsa lahingute kohta kirjutatakse teoses „Pages de gloire de la division Marocaine“ järgmist: „Gloire aux Russes qui sont tombés

27. 05. algas Naisteteel (Chemin des Dames, 150 km Pariisist) järjekordne sakslaste pealetung — suurim, mis seni nähtud, — mis tuli liitlastele kui välg selgest taevast. Sakslaste elavjõu massid (les hordes allemandes) ujutasid üle Prantsuse rinde selle sõna otseses mõttes. 30. 05. sakslased jätkasid hoogsalt pealetungi, sundides taanduma prantsuse väed. Suured sakslaste kolonnid rühkisid mööda Soissons'i\*) teed Pariisi poole. Üldse loodeti saksa leeris korrata Riia ja Eesti saarte võidukäiku (1917. a.). See oli sakslaste „eine der glänzendsten Waffentaten dieses Krieges“ (nende eneste ütluste järgi).

Nüüd tuli liitlaste üldisel ülemjuhatusel Pariisi kaitseks kasutada kõik Prantsuse pinnal olevad sõjajõud, et iga hinna eest panna seisma sakslaste marss Pariisi peale, sest viimase langus oleks määranud sõja saatuse. Tolligi Prantsuse pinnast ei tohitud anda ära lahinguga, veel vähem lahinguta. „Vastu panna iga hinna eest!“ see oli loosung.

Tol 30.05. p. l. sakslased olid vallutanud külad Charzelle'i ja Vauxbuin'i. 8. zuaavirügemendi ülem kolonel-leitnant Lagarde andis ühele vene leegioni kompaniile käsu vabastada Vauxbuin.

„Oleme siin, et võita või langeda!“ hüüatasid leegionärid, ja 150 leegionäri, ohvitseridega eesotsas (phalange glorieuse), sööstis mitmekümnekordse ülekaalus oleva vaenlase kallale. Ka leegioni juudi soost arst dr. Silberstein ja ta sanitaarpersonal ei saanud hoiduda lahingut kaasa löömast ja täagistarud püssidega söötsid nad surmapõlgavalt sakslaste massi.

Mitmekümnekordse sakslaste ülejõu surve all kujunes võitlus meeletuiks. 150 leegionärist langes Vauxbuin'i küla ees 110; kõnesolev vapper arst dr. Silberstein jäi jäljetult kadunuks. Kuid sakslaste edasitung pidurdati. Järgmisil päevil maroko diviis peatas sakslased nende jooksul Pariisile. Nois lahinguis sai haavata leegionist eesti noorem-leitnant Jürgenson.

Vene leegioni sangarlik tegevus eelpoolkirjeldatud lahinguis Soissons'i all leidis hiilgava hinnangu marsal Fochi armee-käskkirjas 10. dets. 1918. a.<sup>1)</sup> 13.,

et gloire aussi à ceux qui ont survécu et qui n'ayant pu, trop peu nombreux, se maintenir sur la position conquise, ont tenu à honneur d'aller, la nuit tombée, arracher aux mains de l'ennemi, les cadavres de ceux de leurs frères qu'ils y avaient laissés!“

\*) Soissons'i vallutasid Saksa kroonprintsivi vägedegruppi kuuluvad brandenburgi väeosad.

<sup>1)</sup> Ordre général de l'Armée no. 12.236/D, du Maréchal de France, Commandant en chef.

15. ja 19. 06. leegion pidas edukalt kaitselahinguid Aisne'i jõel (Villers-Cotterets' metsas j. m.).

15. 07. sakslasilt Marne'i jõe juures arenenud suur operatsioon — arvult viies tol aastal — nn. „rahurünnak“ (Friedensturm), aeti segi juba alul ja kujunes neile ebaeduks. Olukord hakkas arene- ma liitlaste suurelatuseliseks ja sõjale lõppu toovaks pealetungiks. See oli siis ka meie maa tulevik. Iga jalg maad, mida liitlased võitsid, viis meie maa eemale kohutavast kõiksakslusest, iga saksa vägede taandumine oli pandiks meie paremale tulevikule.

Fochi vastupealetungi alg- päeval, 18. 07., maroko diviis (vene leegion ja 8. zuaavi- rüü.) murrab läbi sakslaste rinde St.-Pierre-Aigle'i juures, põhja pool Vierzy't. Järgne- vad leegioni edukad pealetungilahingud Soissons'i löigus aug. ja sept. kestes.

Fochi pealerõhumine kasvas. Sündmuste käik võt- tis kiirema tempo ja lõppis 09. 10. saksa tugeva, „neit- siliku“, seljataguse positsiooni — nn. Hindenburgi positsiooni — vallutamisega, mis oma tugevate kaitseehituste tõttu oli seni paistnud ületamatu tõkkena liiduvägede ees ja mida saksa väejuhatas pidas võit- matuks.

14. 09. leegion sai käsu murda läbi Hindenburgi positsiooni<sup>2)</sup>. Vihase lahingu järele vallutas leegion Allemanti küla (Naisteteel), tungides 8 km sügavusse saksa rindesse. Seega oli löödud suur auk Hindenburgi positsiooni. Maroko diviis voolas avausse ning jätkas edukalt edasitungi. Selle positsiooni läbimurdel, pärast sakslaste kaevikute vallutamist, langes, taba- tuna saksa šrapnellist, eesti leegionär Eduard Spiegel, pärit Rakverest.

Hindenburgi positsiooni vallutamine kindlustas lõp- likult liitlaste võidu. Selle läbimurdel ilmutatud vah- vuse eest löödi üks leegionär Auleegioni ordeni rüüt- liks, kuna leegioni vahvust on hiilgavalt atesteerinud prantsuse 10. armee juhataja oma käskkirjas nr. 344, 12. 10. 18. a.

Siit peale arenesid sündmused läänerindel kohutava kiirusega. 12. 10.—01. 11. vene leegion võtab osa 10. armee (32. armeekorpuuse 1. maroko diviisi) suurest pealetungist Lotringis. 02. 11. kindral Daugan (1. ma- roko div. ül.) annetas Cercueil'is vene leegionile Sõja-

<sup>2)</sup> 06.—13. 09. võitles leegion kangelaslikult selle positsiooni ees 1. preisi diviisi ja 5. saksa kaardidiviisi vastu



Prantsuse sõdurid pärast sakslaste kaevikute vallutamist Hindenburgi positsiooni läbimurdel 1918 a. septembris

risti palmiga ja 23. 12. sama risti lindi leegioni lipule — 02. ja 14. 09. ilmutatud vahvuse eest<sup>3)</sup>.

09. 11. astus saksa keiser Wilhelm II troonilt ära. Kaks päeva hiljem oli marssal Fochil portfellis maailma rahu. Meie kodumaale tähendas see ühelt poolt lootust uuele elule, uut vabadust, teiselt poolt aga uusi muresid, uusi vaenlasi.

Meile, eestlasile, on eriti kallis vana auväärt Verduni linn, sest Verduni lahinguväljal oli au meil, eest- lasil, kuulsa Prantsuse trikoloori all esmakordselt võit- delda. Nende seas on palju sellaseid, kellele sai osaks au surra seal kuulsat surma. Need eesti pojad tulid 1916. a. vene abikorpusega Prantsusmaale. Verduni kaitsjate hauad varjavad ka eesti poegi.<sup>4)</sup>

Verduni (vana-roomaaegne Virodonum) linnal on pikk minevik ja raske ajalugu, sest et ta oma imetle- misväärse vastupanuga sakslaste rünnakuile, mis pai- sati ta vastu 1914.—1918. aa. vältel, on selleks, kes esitab kõige traagilisemalt kui ka kõige kuulsamalt Prantsusmaa vaprust ja moraali. Verduni all peeti

<sup>3)</sup> 1918. a. jõulude ajal vene leegion lahkus prant- suse sõjaväe (maroko div. 1. brig.) koosseisust ning saadeti Lõuna-Venemaale, kindral Denikini valgeväkke; eesti sõdurid aga läkitati kodumaale 1920. a. mai lõpul.

Vene leegioni tegevus 1918. a. 04.—10. oli kuul- susrikas. Ta oli üks võitmatuid väeosi (troupes invin- cibles) prantsuse sõjaväes. Pealetungiv vaenlane ei pääsnud läbi ta vastupanupositsioonist ei 26. 04., 30. 05. ega 12. 06. Küll aga murdis leegion läbi saksa positsioonid 18. 07., 02. ja 14. 09., mis töid maailmasõjas otsustuse.

<sup>4)</sup> Nii Verduni, Soissons'i ja Hindenburgi positsiooni juures langenud eesti sõdurid on maetud lahingu- väljal asuvaisse ühiskalmistuisse. Kui kellelgi mõni ligidane inimene teatud löigus langes, siis on lootust, et temagi jäänused puhkavad vastavas kalmistus.



# Tallinna maleva Sadama malevkond oma lipu all

Laupäeval, 25. mail s. a., toimus Tallinnas vee-  
teede valitsuse hoone ees lipu üleandmine kaitseliidu  
Tallinna maleva Sadama malevkonnale. Lipu muretses  
malevkonnale naiskodukaitse jaoskond, missugune töö-  
tab eduga esinase pr. Veera Toomara-Treilmanni juh-  
timisel. Annetatud lipp on siidist. Ühel küljel on ku-  
jutatud täiel purjel sõitev viikingilaev ning samal kül-  
jel on ka malevkonna nimetus ja asutamisaasta. Lipu  
teine külj kannab Tallinna värve ning kaitseliidu emb-  
leemi — riigivappi hoidvat kotkast.

Lipu saamise puhul lubatagu siinkohal heita mõni  
pilk malevkonna ajalukku ja senisesse töösse.

Sadama malevkond on nii tihedasti seotud insener  
Ed. Aviku nimega, et neid ei saa kuidagi teinetei-  
sest lahutada.

Kohe, kui 1. dets. hommikul tööleilmunud mereas-  
janduse peavalitsuse ametnike seas sai teatavaks enam-  
laste väljaastumine, asus ins. E. Avik ametnikest orga-  
niseerima sadama ja mereasjanduse peavalitsuse maja  
kaitset. Juba samal öhtul võidi panna välja laevadelt  
ja laost saadud mitmesüsteemiliste püssidega ja revol-  
vritega varustatud piilkonnad. Samasugune valve peeti  
omal jõul ja varustusega ka järgmistel päevadel ja  
öödel, kuni 6. dets., millal Tallinna kaitseliidu ülema  
poolt tehti korraldus tarviliste relvade väljaandmiseks.  
Nüüd määrati juba ametlikult k/l. sadama jsk. üle-  
maks ins. Ed. Avik. Esimesed malevkonnale jäävad  
relvad saadi Tallinna-Harju rahvaväe ülemalt 9. det-  
sembril. Sellest ajast peale peeti igal ööl vähese

meeskonnaga sadamas järjekindlat valvet. Et sada-  
mas viibis sel ajal palju välislaevu ja nimelt just ühest  
meie naaberriigist, tuli nende üle pidada intensiivsemat  
valvet. Mõned isikud olid järjekindlalt mitu ööd  
järgemööda vahikorras ja said puhata ainult mõne  
tunni päevas.

1. jaanuaril 1925. a. nimetati sadama jsk. ümber  
iseseisvaks mererajooniks ja arvates 1. märtsist 1925.  
a. meremalevkonnaks.

Arvates 21. aprillist 1925. a. nimetati meremalev-  
kond ümber Sadama malevkonnaks.

Vaheajal jätkus malevkonna sisemine arenemine  
ja organiseerimistöö. Esimene peakoosolek peeti 15.  
jaan. 1925. a., kus valiti mererajooni juhatus, revis-  
jonikomisjon ja rajooni ülema abiks M. Kokla.

Arvates 1. veebr. 1925. a. malevkond jaotati kolme  
rühma. Esimene rühm koosnes peajasjaliselt mere-  
asjanduse peavalitsuse ametnikest ja teenijaist; rühma  
pealikuks valiti S. Nautras. Teine ja kolmas rühm  
koosnesid sadamatehaste ametnikest ja teenijaist. Rüh-  
mapealikuks valiti E. Regi ja A. Tamm. Rajooni-  
ülema abiks määrati E. Manitski, 1. veebr. 1925. a.  
arvates, ja relvurpealikuks A. Talts.

Arvates 27. juunist 1924. a. määrati Sadama ma-  
levkonna pealikuks A. Talts, kuna senine malevkonna  
pealik Ed. Avik, olles ühtlasi Tallinna maleva pealiku  
abiks, lahkus töörohkuse tõttu malevkonna pealiku  
kohalt.

Septembrist 1925. a. asus aga Ed. Avik uuesti ma-  
levkonna pealiku kohale, kuna senine pealik lahkus oma  
soovil.

võitlusi, veriseimaid maailma ajaloos, tema kaitsmine  
maksis 400 tuh. Prantsuse parima poja verd. See oli  
siin, Verdunis, kus kõige suurem osa eesti sõdureid  
ohverdas aa. 1916/18 oma elu ühise asja eest.

Samuti oli see ka Verduni kindluses, kus hakati  
koguma 1919. a. eesti sõdureid, kes olid põgenenud  
saksa sõjavangist või kes olid astunud prantsuse sõja-  
väkke (eespoolnimetatud vene leegioni, võõrasteleegioni  
jm.). Samad 431 sõdurit, kes 1920. a. mai lõpp-päeval  
Bordeaux's istusid „Lembitule“, mis neile oli järele  
tulnud, et nad tuua Eestisse, ja mil lehvis vaba Eesti  
lipp, mõtlevad alati tänuga Verduni kindlusele, ta lah-  
kele komandandile ja kõigile sõjavõimudele, kes neid on  
sõbralikult vastu võtnud ning kohelnud.

Raskes vabadusvõitluses oli Eestile eeskujuks  
Prantsusmaa, kes suurepärase moraaliga näitas kogu  
maailmale, et sangarlikkus õigluse teenistuses võib  
kindlustada rahvaste iseseisvust.

Avaldades sümpaatiat Prantsusmaa vastu Eesti  
Vabariigi valitsus 05.08.19. a. annetas Verduni linnale  
esimese liigi esimese järgu Vabadusristi — vabaduse  
embleemi, mälestuseks Verduni sangarliku kaitsmise  
eest, kus purunesid Saksamaa kõrged lootused. Rist

anti lihtsa, kuid liigutava pidulikkusega üle meie esi-  
duselt 14.05.20. a. Verduni raekojas selle linnapeale.  
See kõrge aumärk lisati 24 teisele, mis juba varem olid  
annetatud kõigi liitriikide valitsusilt, kes panid praegu  
raekojas aumärkide saalis asetsevatele aumärgipadjale  
nende maade kõrgeimad aumärgid. Omapärane, lihtne,  
kuid maitsekas aumärk, mille väike ja vahva eesti rah-  
vas annetas Verdunile, pole mitte vähem kallis kõigi  
Verduni elanike südameile ja tõmbab alati endale vaa-  
tajate erilise tähelepanu.

Et Prantsuse valitsus on teinud meile au seda  
aumärki Verduni jaoks vastu võtta, see on meile ta  
sümpaatiat pandiks eesti rahva vastu, rahva vastu, kes  
pole suur, kuid on tugev sisemiselt jõult, mis teda  
vaimustab.

Eeloleval võidupühal, millal mälestame oma kange-  
lasi, meenutame sügava hardumusega ka kõiki neid  
sangareid, kes, võideldes meile sõbralike liiduriikide  
kuulsusriikaste sõjavägede ridades rahvaste vabaduse  
ja suurte demokraatlike põhimõtete eest, aitasid suu-  
resti kaasa Eesti iseseisvuse arengule.

Au langenuile, kes ohverdasid oma elu ühise  
asja eest!



Sadama malevkonna lipu õnnistamisel

Arvates 1. juunist 1928. a. lahkus oma soovil malevkonna pealiku kohalt Ed. Avik ja malevkonna pealikuks määrati pealiku abi E. Manitski.

Malevkonna esimesse juhatusse kuulusid peale malevkonna pealiku ja tema abi kaugesõidu-kpt. O. Treilmann, J. Koppel ja E. Regi.

Malevkonna majanduspealikuks on Pikalaenu Panga president P. Öpik.

1925. a. alates tegutseb Sadama malevkonna juures naiskodukaitse jaoskond. Naiskodukaitse esinaiseks on 1928. a. alates V. Treilmann.

Alates 20. sept. 1932. a. tegutseb ka laskurklubi.

1933. a. peale peetakse järjekindlalt igal aastal mereväe ja malevkonna vahel laskevõistlus täiskaliibrilisist sõjaväepüssidest, väikekaliibrilisist spordipüssidest ja „browning“-süsteemilisist revolvreist.

Arvates 1933. a. pandi Sadama malevkonnale Tallinna maleva mereüksuse loomine. Mereüksuse ettevalmistamiseks korraldati 1933/1934. a. talvel paadijuhtide kursused, mille lõpetas kevadel 19 isikut.

1934. a. alates teostati suvel mereüksusse kuuluvaile malevlasile praktilised õppused sõude- ja mootorpaatidel ning mereväe traalereil. Korraldati pikemaid sõite liini- ja abilaevaldel, kus malevlased täitsid laeva meeskonna kõik kohustused. Iseseisvalt pidi iga

kursused lõpetanud malevlane sõitma laevadel sõidupraktika saamiseks vähemalt kaks kuud. Õppusi korraldasid maleva mereüksuste pealik E. Avik, kaugesõidu-kapten mererühma pealik E. Pahl ja tegevteenistuse ohvitserid mereväest.

Malevkond koosneb peaaegaliselt riigiametnikest ja -teenijast. Malevkonna koosseisu oli 1925. a. 125 liiget. Vahepeal oli koosseis veidi vähem, kuna malevkond algusest peale käis põhimõtte järgi, et tähtis ei ole suur arv malevlasi, vaid kohustuste täitmine iga liikme poolt. Järjekindlalt kustutati nimestikust passiivseks jäänud liikmed, mistõttu malevkonnas valitseb juba algusest peale täieline üksmeel ja väga kindel distsipliin. See võimaldab malevkonnal alati suurel arvul võtta osa kaitseleidu elust. Praegu kuulub malevkonna koosseisu 192 liiget.

Üksikud isikud, seltskondlikud organisatsioonid ja asutused on olnud oma kaastööga kui ka materjalsete toetustega malevkonna vastu seni väga vastutulelikud. Härrade R. Kuusneri ja A. Kalmi poolt on annetatud rändauhindadeks malevkonna laskevõistlustel väärtuslikud hõbeesemed. Fimade a/s „Eesti Aga“, laevaäri „E. Bergmann & Co.“ ja Riigi Sadamatehaste poolt annetati väärtuslikud karikad rändauhindadeks laskevõistlustel. Eriliselt tuleb tänuga nimetada alati malevkonda aineliselt toetajaid organisatsioone: Riigi Sadamatehased, A/S „Tallinna Laevauhisus“, „Käsmu Laevaomanikud“ ja teised ärid ja asutused.

See on võimaldanud malevkonnal 10-a. tegevuse jooksul riikliku toetuseta ja ainult mõne üksiku pidu korraldamisega katta kõik oma jooksvad väljaminekud. Suurem jagu malevlasi on varustatud vormiriiete ja jalanõudega. On jõutud isegi muretseda tarvilised relvad, mis kõik on aidanud tõsta malevkonna teguvõimet.

Malevkonna koosseisu kuulub 2 arsti, 2 velskerit, õdesid ja samariitlasi.

Malevkond pühitseb oma aastapäeva 1. detsembril.

Sadama malevkonna liikmete vormiks on merekaitseleidu vorm. Malevkond on algusest peale asunud veeteede valitsuse ruumides, kus on ka peetud suurem osa õppusi ja koosolekuid. 1933. a. hankis malevkond endale ka klubiruumid ühise tarvilise sisustusega. Malevkonna ühtlane koosseis, hea solidaarsustunne, kindel distsipliin ja seltskonna heatahtlik suhtumine kindlustavad malevkonnale ka edaspidise kindla arenemise ning tegevuse võimaluse meie kodukaitsjate ridades.

V. K.

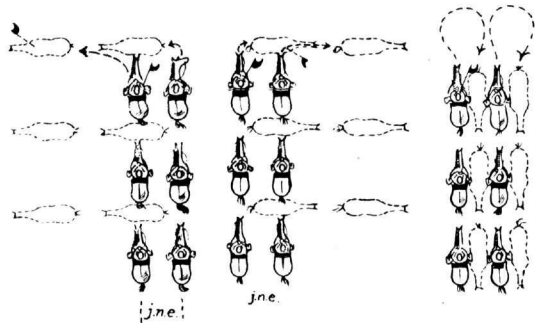
# RATSAKAITSELIITLASELE

## RATSARIVITEENISTUSE ALALT

(R. E. I ja R. E. II kavandite järgi)

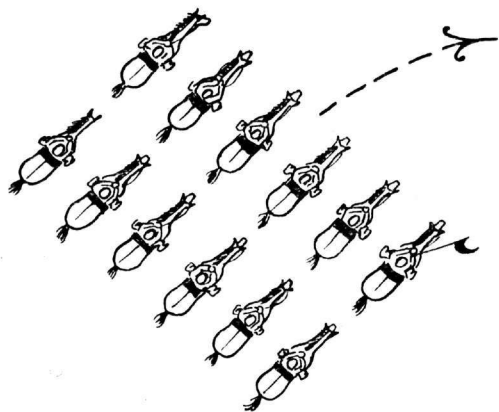
*Jao suuna muutmine. Rivistuste muutmine. Jao lahkriivi. Jalastamine*

Suuna muutmine. Jagu muudab suunda pööretega ja kaarsõitudega. Suuna muutmiseks pöördetega antakse käsklused: „Jagu paremale (vasakule) ümber — marss!“ või „Jagu paremale (vasakule) — marss!“ Täitekäskluse järel iga ratsanik pöörab omaette paigal vastavalt käsklusele. Pöörde täitmiseks paigal ratsanik hoiab ratsmetega hobuse pea otse ja sunnib vastava sääre survega hobuse tagaosa pöörduma rahulikult ja sammamult nõutava nurga võrra esiosa ümber. Pöörde täitmisel hobune ei tohi taanduda, kuid võib liikuda edasi poole sammu võrra. Kui hobune ei alistu säärele, täiendada sääre survet samapoolse ratsme pingutamisega. Pöörde kiirust ja suurust reguleeritakse vastaspoolse säärega ja ratsmega. Liikumisel täidetakse pöore järgmiselt: täitekäskluse alates juhitakse hobuse esiosa ratsmetega paremale (vasakule) ja hoitakse säärttega hobuse tagaosa esiosa jälgedes. Käigu kiirust pööretel lühendatakse. Pärast pööret liigutakse peatuseta edasi ühes suunas. Pööret ümber tehakse ainult kolonnis (joon. nr. nr. 6, 7, 8).



Joon. 6. Joon. 7. Joon. 8.

Kaarsõiduga muudab suunda kogu jao rivi oma kooseisus (vaata joon. nr. 9), kusjuures liikumise kaar



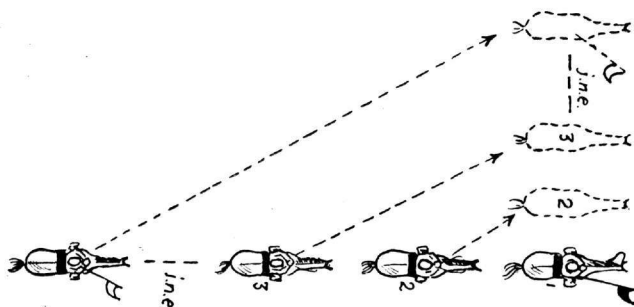
Joon. 9.

on seda lamedam, mida pikem on rivi rinne või mida kiirem on käik. Rivi seespoolne tiib lühendab käiku ja liigub lühemal kaarel, välispoolne tiib liigub üks aste kõrgema käiguga ja suuremal kaarel. Kaarsõidul peab hoitama alal õiged vahed, kusjuures vahede hoidmine sünnib seespoolsele tiivale, suundumine aga välispoolsele tiivale. Teise viiru ratsanikud liiguvad poolpöördes välisele tiivale esimese viiru ratsanike taga. Kaarisõite rindega ei tehta suuremate üksustega kui rühm. Kaarsõiduks antakse käsklus: „Jagu kaares paremale (vasakule) — marss!“

Kui soovitakse jagu pöörda suunaga 180°, siis antakse käsklus: „Jagu suund paremale (vasakule) tagasi — marss!“ Täitekäskluse järel kogu üksus tervikuna täidab seda analoogiliselt kaarsõidule, kusjuures kaarsõit lõpetatakse määratud suuna saamisel.

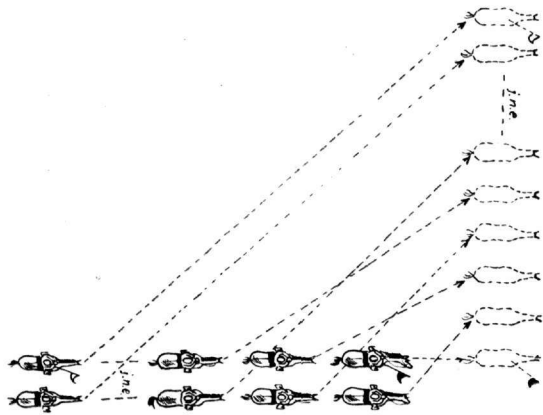
Rivistuste muutmine. Ümberrivistustel sügavamast rivivormidest lühemasse, kui käskluses käik ei ole määratud, ümberrivistatud ratsanikud sõidavad kohtadele üks aste kõrgema käiguga. Näit.: jagu, liikudes jao kolonnis sammu, saab käskluse ümberrivistumiseks joonele. Selle käskluse saamisel esimene või esimesed ratsanikud jätkavad liikumist sammu, kuna ülejäänud ratsanikud sõidavad oma kohtadele traavi. Jõudnud kohtadele, jätkatakse jällegi liikumist sammu. Ümberrivistumisel lühemaist rivivormidest sügavamasse ümberrivistuvad ratsanikud sõidavad kohtadele lühendatud käiguga.

Jao üheviiruline joone moodustamine kolonnist kahekaupa ja jao kaheviirulisest joonest. Kolonnist ühekaupa jao üheviiruline joon moodustatakse käsklusega: „Jagu joonele (käik) — marss!“ või „Jagu joonele paremale (käik) — marss!“ Täitekäskluse saamisel alusratsanik jätkab liikumist endise kiirusega, kuna teised ratsanikud sõidavad temast vasakule või paremale, olenevalt käsklusest (vaata joon. nr. 10). Pealeselle võib jao üheviirulist joont moodustada pöördes jao kolonni ühekaupa paremale või vasakule. Pöore tehakse nii nagu eelpool tähendatud. Ko-



Joon. 10.

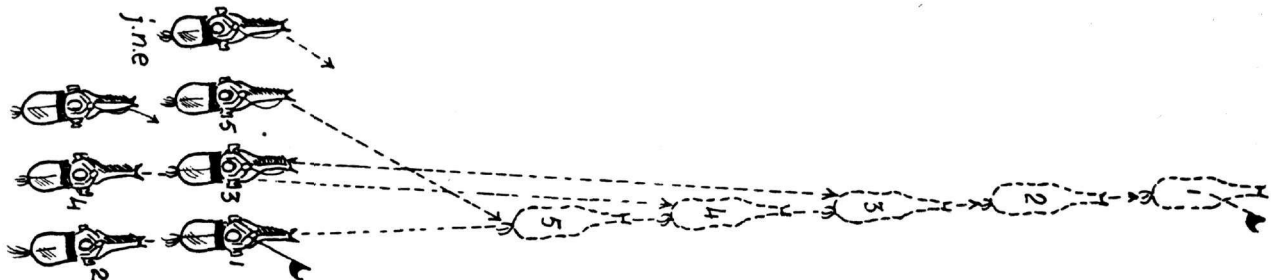
lonnist kahekaupa jao üheviiruline joon moodustatakse järgmiselt: täitekäskluse järele alusratsanik sõidab otse edasi. Tema seljataga asuvad ratsanikud rivinevad temast vasakule või paremale poole. Sealjuures tuleb märkida, et parempoolse rea ratsanikud sõidavad vasakpoolse rea ratsanikust vasakule (paremale) poole. Jaopealiku abi joonel jääb jao vasakule (paremale) tiivale (vaata joon. nr. 11). Lõpuks jao üheviiruline joon



Joon. 11.

moodustatakse jao kaheviirulisest joonest järgmiselt: täitekäskluse järele jao tagumise viiru ratsanikud sõidavad eesolevatest esimese viiru ratsanikest vasakule poole, ühtlasi harvenedes alusratsanikust vasakule (paremale) normaalvahedele. Jaopealiku abi asub vasakule tiivale.

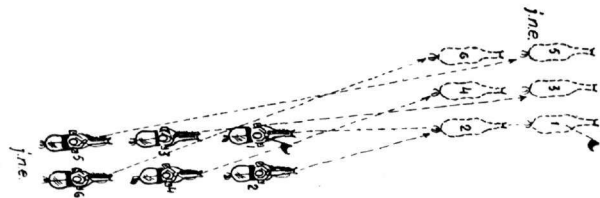
Jao kolonni moodustamine ühekaupa jao üheviirulisest ja kaheviirulisest joonest ja jao kolonnist kahekaupa. Kolonn ühekaupa moodustatakse jao üheviirulisest joonest käsklusega: „Jagu paremalt (vasakult) ühekaupa (käik) — marss!“ Täitekäskluse järele alusratsanik jätkab liikumist. Ülejäänud ratsanikud sõidavad poolpöördes lühemat teed tema jälgedes. Üheviirulisest joonest saadakse veel kolonn ühekaupa pöördega paremale või vasakule. Kaheviirulisest joonest kolonn ühekaupa moodustatakse käsklusega: „Jagu paremalt (vasakult) ühekaupa (käik) — marss!“ Täitekäskluse järele alusratsanik jätkab liikumist, temale järgneb seljataga olev ratsanik. Analoogiliselt sellega sõidavad ülejäänud ratsanikud poolpöördes eelmiste jälgedes. Jaopealiku abi (jaopealik) asub kolonni lõppu (vaata joon. nr. 12). Jao kolonn ühekaupa moodustatakse jao kolonnist kahekaupa järgmiselt: täitekäskluse järele „Jagu paremalt (vasakult) ühekaupa (käik) —



Joon. 12.

marss!“ alusratsanik liigub otse edasi. Kõrval asuv ratsanik sõidab tema seljataha. Analoogiliselt sellega sõidavad ülejäänud ratsanikud nende jälgedes. Jaopealiku abi (jaopealik) jääb kolonni lõppu.

Jao kaheviirulise joone moodustamine kolonnist kahekaupa, kolonnist ühekaupa ja jao üheviirulisest joonest. Jao kaheviiruline joon moodustatakse käsklusega „Jagu joonele kahte viirgu (käik) — marss!“ või „Jagu joonele paremale kahte viirgu (käik) — marss!“ Täitekäskluse järele alusratsanik liigub otse edasi. Tema seljataga sõitvad ratsanikud rivinevad vasakule või paremale, moodustades esimese viiru. Alusratsaniku kõrval sõitev ratsanik asub alusratsaniku seljataha, teised sama rea ratsanikud rivinevad temast vasakule või paremale esimese viiru ratsanike taha (vaata joon. nr. 13). Pealeselle jao kahe-

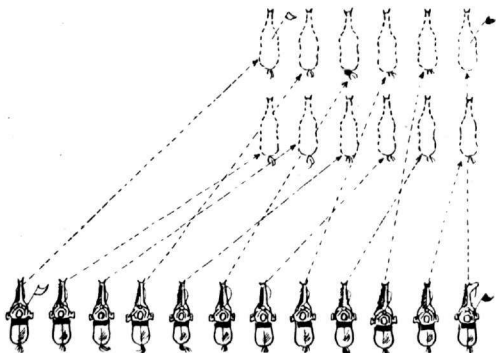


Joon. 13.

viiruline joon jao kolonnist kahekaupa saadakse jao kolonni pöördega vasakule (paremale). Jao kaheviiruline joon saadakse jao kolonnist ühekaupa nõnda: käsklus antakse, nagu toodud ülalpool. Täitekäskluse järele alusratsanik ühes tema seljataga sõitva ratsanikuga jätkavad liikumist. Ülejäänud ratsanikud rivinevad järjekorras nendest vasakule (paremale) kahte viirgu. Lõpuks jao kaheviiruline joon moodustatakse jao üheviirulisest joonest samuti ülaltoodud käsklusega. Täitekäskluse järele parema tiiva ratsanik jätkab liikumist; tema seljataha asub järgmine ratsanik. Analoogiliselt sellega ülejäänud ratsanikud asuvad järjekorras nendest vasakule (paremale) kahte viirgu (vaata joon. nr. 14).

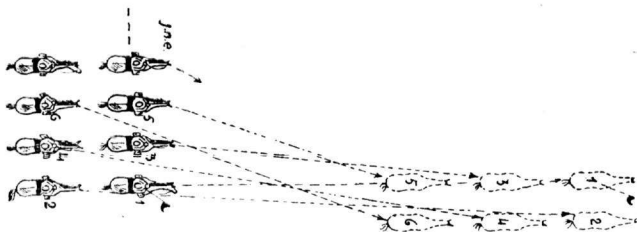
Jao kolonni moodustamine kahekaupa jao kaheviirulisest joonest, jao üheviirulisest joonest ja jao kolonnist ühekaupa. Jao kolonn kahekaupa moodustatakse käsklusega: „Paremalt kahekaupa (käik) — marss!“ või „Vasakult kahekaupa (käik) — marss!“ Jao olles kaheviirulises joones täitekäskluse järele alusratsanik jätkab liikumist, tema kõrval sõidab tema seljataga teises viirus olev ratsanik (vaata joon. nr. 15). Analoogiliselt sellega

ülejäanud ratsanikud sõidavad poolpöördes lühimat teed eelmiste järele. Käskluse järele „Vasakult kahekaupa (käik) — marss!“ on alusratsanikuks jaopealiku abi. Sel juhul ta jätkab liikumist ja tema kõrvale vasakule sõidab tema seljataga teises viirus olev ratsanik jne.



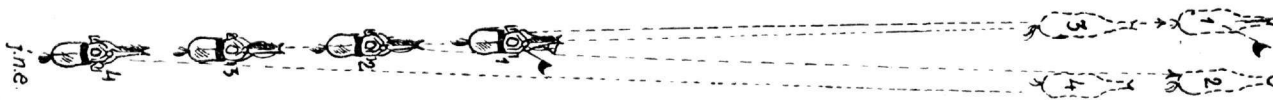
Joon. 14.

Jao kaheviirulisest joonest jao kolonn kahekaupa saadakse ka pöördega paremale või vasakule. Jao üheviirulisest joonest jao kolonn kahekaupa saadakse sama käsklusega. Täitekäskluse järele parema (vasaku) tiiva ratsanik jätkab liikumist, tema kõrvale paremale (vasakule) asub järgmine. Analoogiliselt sellega



Joon. 15.

ülejäanud ratsanikud sõidavad poolpöördes lühimat teed eelmiste jälgedesse. Kolonnist ühekaupa moodustatakse jao kolonn kahekaupa järgmiselt: täitekäskluse järele alusratsanik jätkab liikumist. Tema seljataga sõitev ratsanik asub temast paremale. Analoogiliselt sellega rivinevad ülejäanud ratsanikud järjekorras eelmiste seljataha (vaata joon. nr. 16).



Joon. 16.

**Jagu lahkriivis.** Kui olukord ja maastik ei võimalda liikuda või tegutseda koondriivis, siis tehakse seda lahkriivis.

Lahkriivis vahed ja kaugused ratsanike vahel on suuremad kui koondriivis, normaalselt on nad 5—10 m või nii, nagu määratud käsklusega. Käsklusega määratud vahed ja kaugused ratsanike vahel on ainult üldiseks aluseks vahede ja kauguste hoidmisel, nende täpne alalhoidmine ei ole nõutav. Samuti lahkriivis ei

ole nõutav täpne joondumine rinnet pidi ja sügavuti. Täieline tähelepanu, erksus, hoogsus liikumisel, väledus tegutsemisel, osav reeglipärane ja julge ratsutamine on lahkriivis nõutavad samal määral kui koondriiviski. Kõnelemine pärast teadete ja käskluste edasiandmist on keeldud. Kõik rivistused, liikumised, suunamuutused on kk-jaos analoogilised mõõgajaoga. Kuna kaitseliidus on olemas ainult mõõgajaod, siis edaspidi võtame vaatluse alla ainult mõõgajao tegutsemise. Kui harvenemisel lahkriivisse või koondumisel koondriivisse määratakse käsklusega käik, siis see on maksev nende ratsanike kohta, kes harvenevad või koonduvad. Kui ei ole käik käsklusega määratud, siis sünnib harvenemine ja koondumine paigalt traavi, liikumisel — üks aste kõrgema käiguga. Harvenemine või koondumine sünnib alusratsanikust või alusratsaniku poole, kui käsklusega teisiti ei ole määratud. Pärast harvenemist või koondumist jätkatakse liikumist endise käiguga.

Jagu lahkriivis võib olla järgmistes rivistustes:

— järjestises ühe- või kahekaupa, ahelikus või trobikonnas.

Peale nende jagu kas tervikuna või osakaupa võib kasutada veel igasuguseid muid rivistusi või nende kombinatsioone, kui maastik, nähtavus või vastase tule mõju seda nõuavad.

Nii järjestises kui ka ahelikus asuvad ratsanikud kas sügavuti või laiuti endises järjekorras 5—10 m kaugusel ja vahedel, kui käsklusega teisiti ei ole määratud.

Järjestises ja ahelikus ratsanikud ei joonu. Käskluses antud kaugused või vahed määravad kogusummas vaid järjestise üldsügavuse või aheliku üldpikkuse, ratsanike asetus oleneb ainult maastikust ja vastase tule mõjust.

Trobikonnas ratsanikud on korrapäratult paiknenud laiuti ja sügavuti. Kaugused ja vahed ratsanike vahel on harilikult 10 m, millele ratsanikud paiknevad iseseisvalt.

Rivistuste moodustamine ja muutmine. Jao lahkriivi vormi võib muuta paigal ja liikumisel analoogiliselt koondriiviga. Lahkriivis kõigi rivistuste moodustamine ja muutmine võib sündida nii

käskluste kui ka leppemärkide järgi. Enne üleminekut lahkriivisse jaopealik tarbekorral seletab meeskonnale eelseisva tegevuse eesmärgi ja kava.

Lahkriivi moodustamiseks ükskõik millise rivistusest antakse käsklus „Jagu lahku (kaugus, vahe, käik) — marss!“ Täitekäskluse järele alusratsanik liigub otse edasi, teised ratsanikud harvenevad alus- või jaopealiku poolt määratud ratsanikust käsklusega määratud kaugustele või vahedele. Jaopealik

sõidab jaos kaheviirulise joone juures 10 m ja ühevii-  
rulise joone juures — 20 m jao keske ees.

Järjestise moodustamiseks ükskõik millisest rivistusest antakse käsklus: „Jagu, järjestiku, suund..., kaugused (käik) — marss!“ Täitekäskluse järele alusratsanik algab või jätkab liikumist määratud suunas, teised ratsanikud asuvad vabalt järjestise tema järele.

Ahelikku jagu võiakse paisata ükskõik millisest rivistusest nii paigalt kui ka liikumiselt. Selle juures ahelikku võiakse moodustada ühes liikumise algamisega (jatkamisega) või ühes jao peatamisega:

a) ühes liikumise algamisega (jatkamisega) jao paiskamiseks ahelikku antakse käsklus: „Jagu, vasakule (paremale) ahelikku, (suund)... (vahed) (käik) — marss!“ Alusratsanik algab (jätkab endiselt) liikumist, teised ratsanikud paiskuvad määratud käigul ahelikku alusratsanikust vasakule (paremale). Jõudnud oma kohtadele ahelikus, kõik jätkavad liikumist endise käiguga. Ahelik võiakse moodustada ka järjestikku väljaviimiseks sinna, kus peab asuma ahelik, ja järgneva pöördega vasakule või paremale;

b) ühes peatamisega aheliku moodustamiseks määratakse joon (koht), kuhu ahelik peab asuma. Selleks antakse käsklus: „Jagu, sellele joonele (sinna kohta), (suund)..., vasakule (paremale), (vahed), ahelikku (käik) — marss!“ Täitekäskluse järele alusratsanik liigub ahelikule määratud joone paremale (vasakule) tiivale, teised ratsanikud paiskuvad määratud käigul ahelikku alusratsanikust paremale (vasakule); pärast määratud joonele väljajõudmist jagu kohaneb maastikule ja peatub kuni käskluseni „otse“ või edasiliikumiseks leppemärgi andmiseni.

d) erilist kiirust nõudvaid juhtumeid ahelikku paiskamine toimub käskluse järele: „Jagu, paremale (vasakule) ahelikku — marss-marss!“ Jagu paiskub ahelik p. a kohaselt suunaga sennapoole, kust ähvardab oht. Pärast paiskumist jagu kas peatub või jätkab liikumist jaopealiku eeskujul.

Trobikonnad moodustatakse ükskõik millisest rivistusest käsklusega: „Jagu, trobikonda (käik) — marss!“ Täitekäskluse järele ratsanikud paiskuvad trobikonda igaüks iseseisvalt; jaopealik jao keske ees, abi jao taga.

Jao edasiliikumisel lahkriivis jaopealik viib isiklikult oma jao edasi, liikudes harilikult jao keske ees. Kui jaopealik eemaldub jaost luure, vaatluse või muul otstarbel, siis jaopealiku abi asendab teda jao tegevuse juhtimisel.

Jao koondamiseks lahkriivist koondriivisse antakse käsklus: „Jagu koondriivisse (kolonni ühe-kahekaupa, joonele ühte või kahte viirgu), käik — marss!“ Täitekäskluse järele jagu koondub määratud rivisse alus- või määratud ratsaniku järgi, kes jätkab liikumist või peatub vastavaft käsklusele; ülejäänud ratsanikud sõidavad üks aste kõrgema või määratud käiguga oma kohtadele.

Liikumised ja peatumine. Lahkriivis oleva jao liikumised, peatumine ja suuna muutmine üldetakse samade käskluste või leppemärkide järgi, mis antakse

üksikratsanikule ja koondriivis olevale jaole. Liikumise kiirust ja suunda jagu hoiab jaopealiku või tema poolt määratud alusratsaniku järgi, kes omakorda tegutseb jaopealiku käskude, leppemärkide või eeskujude kohaselt. Kui olukorra kohaselt on tarviline jaol edasiliikumist sooritada ühe varjendi tagant teise taha ja osade kaupa, siis antakse käsklus: „Jagu, hüpped paremalt (vasakult järjekorras) (ühe-, kahe-, kolmekaupaga jne.) selle esemeni (eesolevasse metsatukka), käik — marss!“ Hüpet jao osade kaupa alatakse kas joone paremalt või vasakult või kolonnist ratsanike järjekorras.

Jao viimiseks rünnakule jaopealik annab käskluse: „Jagu, rünnakule (minu järele) — marss-marss!“ Eelkäskluse järele jagu paljastab mõõgad (püstolid). Täitekäskluse järele jagu liigub rünnakugaloppi jaopealiku järele määratud eseme pihta, koondues rünnaku eseme suunas jaopealiku ümber, raiudes mõõgaga vastast ja tulistades tarbekorral püstolit. Et rünnak ratsarivis oleks edukas, selleks peab teda teostama kiiresti ja hoogsasti. Rünnakuks tuuakse jagu võimalikult vastasele lähemale (100—300 m), rivistatakse jagu olukorrale vastavasse rivisse ja võetakse mõõgad võitluseks. Olukorrast tingitult liikumine rünnakule võib alata ka traavi, minnes üle järkjärgult kiiremale käigule, kuni rünnakugalopini. Rünnak sünnib hurraa-hüüde saatel. Kui olukorra sunnil osutub tarviliseks rünnata kohalt viivitamata, siis rünnatakse vastast jaopealiku eeskujude järgi. Jaopealiku eeskujude järgi tormavad kõik ratsanikud hurraa-hüüde saatel vastase peale samas rivis, milles tabas neid juhtum. Vastase jälitamisel jagu ei ole seotud rivivormiga, vaid tema peaeesmärgiks on vastase hävitamine. Kogumist pärast rünnakut teostatakse kas käskluse, leppemärgi või signaali järgi. Kogumist teostatakse galoppi ja normaalselt kolonni kahekaupa.

Kauguste ja vahede muutmine. Kauguste ja vahede muutmine lahus, järjestises, ahelikus ja trobikonnas sünnib kas paigalt või liikumiselt — esimesel juhul traavi, teisel juhul üks aste kõrgema käiguga. Kauguste ja vahede muutmiseks lahkriivis antakse käsklus: „Jagu, kaugused (vahed) (käik) — marss!“ Täitekäskluse järele alusratsanik liigub otse edasi. Teised ratsanikud võtavad käsklusega määratud kaugused või vahed.

Lahkriivi, järjestise, aheliku ja trobikonna suunamuutmist teostatakse nii paigalt kui ka liikumisel samade käskluste järgi, mis on antud üksikratsanikule ja jaole koondriivis, välja arvatud suunamuutmine kaarsõidu abil, mida lahkriivis ei tehta.

Jalastamine. Jalastamiseks nimetatakse seda, kui koos tegutsevad ratsanikud kas kõik või osaliselt võetakse sadulast maha ja osa mehi annab üle hobused teistele, valmistudes tegutsemiseks jala. Jalastamine on kas harilik või kõvendatud. Harilikul jalastamisel jäetakse iga 2—3 hobuse peale üks mees, keda nimetatakse hobuhoiduriks ja kes peab suutma liikuda ratsa koos hoitavate hobustega igal käigul. Hariliku jalastamise korral hobuhoidurid võivad tuua järele hobused jalastatud ratsaosaale, kuid viimane võib ka ise liikuda hobuste juure. Kõvendatud jalastamist tarvi-

---

## Järgmine „Kaitse Kodu!“ nr. ilmub 20. juunil s. a. kaitseliidupäeva ja Võidupüüja kaksik-erinumbrina

---

tatakse siis, kui hobuste juure jäetud meestelt ei nõuta liikuvust, kui kohalejäetavaid hobuseid ei ähvarda vastase otsene kallaletung ja kui on tarviline vabastada tegutsemiseks jala võimalikult suurem arv ratsanikke. Niisugustel juhtudel hobuste juure jäetakse valvureiks vaid üksikud mehed, kelle arv oleneb hobuste paigutusest. Iga jao hobuste juure jäetakse vähemalt üks valvur. Kõvendatud jalastamise korral jalastatud ratsaosa liigub alati ise hobuste asukohta tagasi.

Harilikuks jalastamiseks määratakse hobuhoidurid ja antakse käsklus: „Jalariviks valmistu!“ „Ette (paremale, vasakule, niisuguse eseme juure) kolonni (joo-nele) — maha!“ Esimese käskluse järele jalastatavad ratsanikud vabastavad jalad jaluseist ja valmistuvad sadulast mahahüppamiseks; teise käskluse järele hüppavad sadulast maha, annavad hobused hobuhoidureile ja rivistuvad määratud kohta. Maha peab hüppama samalt käigult, mil käsklus ratsanikku tabas. Kui käsklus antakse rünnakugalopil, siis ratsanikud vähendavad mahahüppeks käiku iseseisvalt eelkäskluse järgi.

Olenevalt ülesandest ja maastikust hobuhoidurid kas jäävad kohale, varjatult vastase tule ja vaatluse eest, või liiguvad oma osadele järele varjatud alasid mööda hüpsetega ühe varje tagant teise taha. Tarviduse korral hobuhoidureid kutsutakse oma osade juure käsklusega, leppemärgiga või sideratsaniku kaudu.

Hobuhoidurite liikumine peab vastama ratsarivi nõudeile ja iga hobuhoidur peab suutma liikuda 2—3 hobusega igal käigul, ilma et ta kaotaks oma liikuvust ja painduvust. Selleks üksikmehe ratsa-lahinguõppe tundidel peab harjutama ka hobuhoiduri ratsutamist 2—3 hobusega.

Harilikul jalastamisel jagu jalastub kolonnist kahekaupa. Kui käsklusega hobuhoidureid ei ole määratud, siis jalastub vasakpoolne rida, andes hobused üle parempoolsele reale. Jalastamist võib teostada igalt käigult, välja arvatud rünnakugalopp, kus ratsanikud tegutsevad nii, nagu tähendatud eelpool. Jao harilikuks jalastamiseks antakse käsklus: „Jagu jalariviks valmistu! 1) ette (paremale, vasakule, niisuguse eseme juure), 2) kolonni (joo-nele) — maha!“ Esimese käskluse järele jagu rivineb koondrivi kolonni kahekaupa, kui ta käsu tabamise momendil asus mõnes teises rivi-korras; jao vasakpoolne rida valmistub kiireks mahatulekuks hobuste seljast, nagu eelpool kirjeldatud. Täi-

tekäskluse järele „maha“ vasakpoolne rida ratsanikke hüppab hobuse seljast maha ja annab hobused üle kõrvalolevale reale. Kui käskluses hobuhoidurid on määratud nimeliselt, siis koonduvad nende lähemal asuvad ratsanikud nende juure ja annavad hobused üle, kuid mitte üle kolme hobuse igale hobuhoidurile. Pärast hobuste üleandmist asuvad jalastatud mehed joostes käskluses määratud rivisse ja kohta, võttes püssid seljast.

Hobuhoidurite vanemaks on jaos jaopealiku hobuhoidur, kelle ülesandeks on viia hobused vastase tule ja vaatluse eest varjatud kohta, hobuhoidurite julgestus, pidada sidet jalastatud osaga, olles valmis viivitamata jalastatud osale hobuseid järele viima. Jao sadulasse istumiseks hobused kas tuuakse jalastatud osa juure või viimased — hobuste juure, või nii esimesed kui ka teised liiguvad üksteise vastu. Hobuhoidureid jaopealik kutsub vastu leppemärgi abil. Hobuste juure jooksmiseks ja sadulasse istumiseks antakse käsklus: „Jagu hobuste juure — marss-marss!“ Täitekäskluse järele jalastatud mehed, visates püssid selga, jooksevad hobuste juure ja istuvad sadulasse.

Kõvendatud jalastumiseks antakse käsklus:

1) „Jagu sadulast — maha!“ 2) „Hobuhoidurid k.-l. k.-l. N. ja M.“ Esimese käskluse järele tulevad kõik ratsanikud hobuste seljast maha; teise käskluse järele antakse hobused hobuhoidureile üle või seotakse kinni, jättes hobuhoidureiks määratud mehed valvureiks; üks neist määratakse vanemaks. Jalastunud ratsanikud rivinevad jaopealiku järgi kolonni. Sidet hobuhoiduritega teostatakse jaopealiku korraldusel. Kombineeritud tegevusel, mil on vajaline ratsarünnakut teetada pk. tulega, antakse p.-kuulipilduja võitlustoimkonnale ülesanne niivõrd aegsasti, et ta jõuaks sõita määratud positsioonile, jalastuda ja rünnaku algeks vastase pihta avada tule.

Püstol-kuulipilduja positsioonile saatmiseks antakse käsklus:

„Püstol-kuulipilduja selle eseme juure kohale — marss-marss!“

Täitekäskluse järele sõidavad kuulipilduja pealik, sihtur ja üks hobuhoidur rünnakugaloppi määratud kohale, kus jalastuvad ja asuvad võitlusvalmis, avades vajaduse järgi tule. Hobuhoidur paikneb seal läheduses varjatult.

Kaitseliidu pealikute võõrihmu  
Kr. 6.50 alates.

Sumadane, portfelle ja seljakotte.



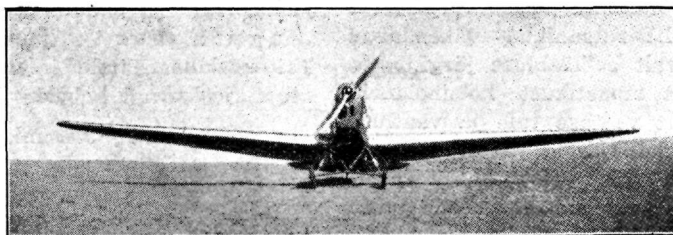
Moodsaid daamide käekotte

soovitab

**J. TALLIKAS'e tööstuse kauplus**

Uue tänava alul, tel. 447-94.

**LENDURID**



**EHITAJAD**

Leiate meie laost kõik tarbed ja materjaalid mootor- kui ka purilennukite ehitamiseks, nagu:

terasplaadid, mutrid, kahvel-aasplaadid, aas-aasplaadid, tüüri liigendplaadid, vahešeidid, kande-tross, tüüri-tross, trossi aasad, trossi ja traadi spiraalid, trossi kaitseplaadid, splintplaadid, splindid, balso-puu. Lennuki mootori fosfor, pronks, laagrimetall, lennuki küünlad „K. L. G.“

**Külm liim „HYDROCOLA“, milline 100% ületab D. V. L. nõuded!**

Terastorud, profiiltorud, anticorrosioonitorud, alumiiniumneedid, trossirullid, kandepinna kattelakk, impregnool, metalli roostekaitse-lakk, duralumiini kaitse lakk jne. jne. Mudel-lennukite ehitustarbed, materjaalid.

**ÕHUASJANDUSE ÜHINGU LIKMEILE SUUR HINNAALANDUS!**

**LIER & ROSSBAUM**

Viru tän. 7

TALLINN

Tel. 433-34